

Met nieuwe dankbaarheid en liefde dacht zij aan hen, die haar en haar kinderen hadden verdedigd, en met nieuw medelijden keek ze naar de misvormde slaap van Stepan.

Begon die avond het nieuwe, dat Awdotja's leven in andere banen zou leiden?

Reeds lange tijd had Praskowja, die van ganser harte hoopte, dat haar dochter weer gelukkig zou worden, geprobeerd er achter te komen of Stepan niet in Awdotja's kamer was gaan wonen.

Ook de burens twijfelden er al lang niet meer aan, dat die twee elkander na stonden. Maar zij zelf vermeden nog steeds iedere toenadering en noemden elkaar hardnekkig bij de voor- en vadersnaam en spraken elkaar vaak zelfs met U aan.

Deze wederzijdse terughoudenheid werkte sterker op hun gevoelens dan de hartstochtelijkste woorden en was het beste bewijs voor de ernst van hun gevoelens.

Wanneer Stepan's nachts rusteloos in zijn kamer heen en weer liep, voorzichtig om te zorgen, dat de planken niet kraakten, lag Awdotja achter de muur wakker, keek in de duisternis en glimlachte van geluk. Zij wist, dat hij naar haar verlangde, maar niet naar haar toekwam, omdat hij haar hoogachtte en vereerde en omdat hij in zijn schuchterheid vreesde het vertrouwen, de zorgzaamheid en die onuitgesproken, maar in alles voelbare tederheid, die tussen hen was ontstaan, te verstoren.

Hoewel Awdotja veel van Wasili gehouden had, had ze toch met hem nooit die eenheid in voelen en denken gekend.

Ze werkten beiden van vroeg tot laat en namen wel dra de gewoonte aan om 's avonds op elkaar te wachten met eten. Als Stepan het eerste thuis kwam, dekte hij de tafel om samen met haar te eten, en ook zij at niet zonder hem.

Vaak kwam hij laat thuis, zodat Praskowja en de kinderen al sliepen. Awdotja begroette hem dan met zo'n vreugde, alsof ze hem in lange tijd niet gezien had. Beiden hadden gedurende de werkdag veel stof tot praten opgedaan. Ze voelden behoefte hun meningen uit te wisselen, en onder het avondeten fluisterden ze om de anderen niet te wekken en voerden zo lange, levendige gesprekken. Het werk bij de farm bracht hen in het bijzonder dicht bij elkaar. Awdotja leidde het zuivelbedrijf van de kolchos en vatte met haar medewerkers het plan op een klein stukje grond met klaver te bezaaien.

„Awdotja Tichonowna”, had Stepan op een keer tegen haar gezegd. „Weet je dat verwaarloosde klaverveld aan de holle weg? Het is al in drie of vier jaar niet omgeploegd. Overal woekeren jonge berkjes en pijnboompjes, maar daartussen groeit een best soort klaver. Er zijn alle mooie kopjes rijp, en het is nu de tijd om te oogsten. Met het klaverzaad staat het er in ons district slecht voor. We zouden dit voor het volgend jaar moeten inzamelen.”

Awdotja volgde zijn raad op. Het volgende voorjaar vroeg ze hem: „Stepan Nikititsj, in het plan van het MTS is daar niet in voorzien, maar doe me het genoeg en ploeg het klaverveld voor me om.”

Stepan reed 's nachts in zijn vrije tijd naar het klaverveld. De vochtige voorjaarslucht was verzadigd met de geur van aarde, gelijkmatig knetterde de tractor. De witte lichtstrepen van de koplampen doorsneden de duisternis. De plukken grond met klaver, die uit de zwarte aarde werden losgerukt, zagen er grijs en spookachtig uit. Awdotja zat op een stapel gerooide jonge pijnbomen en iedere keer, als Stepan voorbijreed, zag hij haar donkere gestalte en de grote ogen in haar glimlachend bleek gezicht.

„Ga toch liever naar huis, Awdotja Tichonowna, je zult vast wel moe zijn.”

„Ik kan je hier toch niet alleen laten ploeteren! Nee, ik wacht! Het duurt toch niet lang meer?”

Toen het klaar was, gingen ze op de donkere akker bij elkaar zitten en aten de vlaaien en dronken de melk, die Awdotja had meegebracht.

„Morgen is het de goeie tijd om te zaaien. De grond is goed voorbereid. Het zaad zal goed opkomen”, zei Awdotja.

„Ja, morgen is het precies goed. Je moet de grond niet laten uitdrogen.”

Het waren alledaagse woorden, maar beide spraken met gedempte stem, alsof ze over iets heel bijzonders praatten. Op de terugweg gaf Awdotja, die al half sliep, zich aan toekomstdromen over: „Dit jaar oogsten we zaad en het volgende jaar zaaien we dat weer uit, en als het zuivelbedrijf vooruitgaat, dan zullen ze ten slotte in de kolchos merken, dat ze klaver nodig hebben, en dan hebben wij voor het zaad gezorgd, jij en ik!” En ze voelden, dat ze elkaar zo na stonden, dat niets hen nog nader zou kunnen brengen.

Toen de Dag van de Overwinning kwam, hilde Awdotja nog één keer van harte uit. Het was voor haar een dag van jubel, maar ook van verdriet, omdat Wasi het niet meer mocht beleven. Ze hilde stil voor zich uit, bittere tranen, maar ze hilde niet lang, want ten slotte loste het verdriet zich op in de algemene vreugde.

Er waren veel moeilijkheden, maar sterker was het vertrouwen, dat de moeilijkheden weldra zouden worden overwonnen. De vreugde over de overwinning smolt samen met de vreugde over het nieuwe gevoel, dat Awdotja's hart vervulde. Zonder haar ooit aangeraakt te hebben, was Stepan haar man. Dat uitte zich in de overeenstemming van hun karakters en gevoelens en in het gemeenschappelijke, dagelijks werk, dat hen steeds hechter samenbond. Awdotja voelde voor het eerst, wat

een echt gezinsleven is. Dit overweldigde haar en maakte haar gelukkig.

Op zekere dag was er voor Stepan's tractor geen brandstof gebracht. Toen nam hij zijn zeis en ging met de kolchosboeren maaien. Ze maaiden de oeverweiden, die bij hoog water onder kwamen te staan. Praskowja, Awdotja en haar jongere zuster Tatjana werkten op een afgelegen strook. Ze maaiden tot het donker werd. In het kamp op de andere oever van de rivier brandde een vuur. Daar werd het avondeten toeberaid. Er kwam een fijne reuk van rook over het water.

De hemel verbleekte, en de bomen en struiken werden donker. Als een spiegel van de heldere hemel glansde het water in een inham van de rivier en tekende zich als een eiland van licht tegen het donkere groen af. Bijzonder duidelijk weerspiegelden zich de struiken op de oever en het verlaten veerhuisje aan het oude veer. De eerste ster verscheen aan de hemel, en meteen verscheen zijn spiegelbeeld op het water. Grote donkere bladeren van waterlelies zwommen als opgevouwen handen rustig op het watervlak.

Toen Awdotja het laatste stuk wei, dat vlak aan het water lag, afmaaide, sprong een patrijs onder haar zeis weg en huppelde klapwiekend om haar heen.

„Het beest heeft hier zijn nest en wil ons weglokken!”

Awdotja boog het gras op zij en vond enige grote kuikens.

Stepan boog zich over het nest. Daarbij raakte hij Awdotja's schouder aan. Ze hoorde zijn onregelmatige ademhaling.

„Doe ze niks”, zei zij, terwijl ze haastig op zij ging voor Stepan's aannaking.

„Wees maar niet bang. Ik zal ze niks doen”, antwoordde Stepan zacht, terwijl hij haar in haar ogen keek.

En ze begreep de geheime betekenis van zijn woorden. Hij stelde háár gerust. Hij beloofde haar niets te zullen doen, dat haar zou kunnen verontrusten. Een golf van vreugde, ontroering en dankbaarheid jegens hem doorstroomde haar. Behoedzaam bedekten ze het nest met gras en gingen naar het huisje voor het avondeten.

Stepan plukte witte en gele waterlielies en gaf ze aan Awdotja, die ze in haar haar stak.

Aan de overkant van de rivier zongen de meisjes; Awdotja, Stepan, Praskowja en Tatjana stemden met het lied in:

*„Blonde vlechten tot het middel,
In die vlechten een blauw lint...”*

De melodie steeg omhoog en verwoei. Awdotja was vrolijk, en haar hart zong: „Heden, heden zal het zijn!”

Aan de rand van een kleine weide, op een heuvel, stond een lage hooimijt. Awdotja perste het hooi samen en ging er op liggen.

In haar haar droeg ze nog steeds de waterlielies. Ze waren een beetje verwelkt en geurden des te sterker, zoet en vochtig naar de rivier. Awdotja lag met het gezicht naar de hemel gekeerd. Boven haar hoofd twinkelden en schitterden ontelbare sterren, als vlochten ze een glinsterend web aan de hemel.

Een akkerbouwbrigade, die nog laat bezig was geweest, keerde in de verte zingend langs de oever terug. Helder weerklonk een meisjes stem:

*„Daar viel een ster en trof mij schroeiend
Zo op het midden van mijn mond
En zoende, zoende mij zo gloeiend,
Dat heel mijn hart in vlammen stond...”*

Awdotja luisterde naar het lied in de verte en keek naar de hemel. Een vallende ster suisde door het heelal en liet voor een ogenblik een vurig spoor achter.

„Wat een sterren! Welke is de mijne?” dacht Awdotja. „Welke is daar mijn sterretje? Geef me een teken!” Ze strekte haar hand naar de hemel uit, en als om te antwoorden, verschoot een ster fonkelend en verdween. Awdotja kon een bijgelovig gevoel van vreugde niet onderdrukken.

„Zal Stepan komen? Zegt zijn hart hem, dat ik hem verwacht? Ja, hij komt!”

Ze hoorde lichte schreden.

Stepan durfde eerst niet te komen. Hij dacht wel, dat ze hem verwachtte, maar toch was hij bang zich te vergissen en haar te krenken en de vreugde van het wederzijdse vertrouwen te verstoren, waarin ze het afgelopen jaar geleefd hadden.

Hij liep heen en weer, stak een sigaret op en wierp die weer weg en vond eindelijk een oplossing: „Ik zal haar mijn jas brengen om haar toe te dekken, dat ze het niet koud krijgt. Dan zullen we wel verder zien.”

Met zijn jas over zijn arm liep hij naar haar toe en ergerde zich toch weer over zijn schuchterheid. Hij smet zijn jas op de grond, gooide zijn sigaret weg. „Waarom doe ik als een kleine jongen; wie hou ik voor de gek?” Met kloppend hart liep hij naar de hooimijt toe.

„Schrik niet, Awdotja Tichonowna!”

Zij strekte haar armen naar hem uit: „Stepan!...”

Stepan en Awdotja waren getrouwd.

Awdotja was gelukkig en toen ze aan haar geluk gewend was, toen ze begon te geloven, dat het hecht en onverbreekelijk was, kwam Wasili terug.

Vijf uur te voren hadden ze de stad verlaten. De vrachtauto joeg over de eindeloze bosweg met aan beide zijden besneeuwde bomen, met ruige, in elkaar gevlochten takken, die tot vlak bij de kant van de weg stonden.

Lena was bedroefd. Opgegroeid in een grote stad, was ze een jaar geleden voor het eerst op het platteland komen werken en had er zich tot haar eigen verbazing gauw thuis gevoeld. Maar bij iedere reis naar huis ontwaakte in haar hart opnieuw het oude heimwee. Nu reed ze al meer dan vijf uur door dichtbesneeuwde bossen en velden, maar nog steeds stond haar de nachtelijke grote stad met de hel verlichte etalages en het vrolijk gebel van de trams voor ogen.

Ze keek om zich heen, alsof ze het landschap voor de eerste keer zag, en alles kwam haar vreemd en ongewoon voor.

Onder de lage, grijze hemel lag donker het lage bos met hier en daar open plekken. Een espenbos stond tot vlak bij de weg, en de grijze hemel versmolt met de even grijze, kale takken.

In het dal en op de vlakke lag nog een dunne sneeuwlaag, maar op de hellingen had de wind die hier en daar weggeblazen en kwam de naakte, donkere aarde te voorschijn.

Een onbekende vrouw met een donkere omslagdoek om en villaarzen aan ging aan de rand van de weg staan om de auto voorbij te laten en knikte daarbij glimlachend goedendag, alsof ze een bekende had ontmoet.

Ze reden voorbij, en de vrouw bleef nog even staan en keek haar na, alsof ze er over dacht, wie dat konden zijn en waar ze heen gingen.

Het bos week achteruit. Een pas gekapte vlek met jonge opslag kwam in het gezicht, en toen kwamen al

heel dichtbij huizen van een verdieping te zien, gevlochten heggen en een put, waarvan de lange zwengel in de lucht stak.

„We zijn er nu gauw”, zei Walentina vol stille vrolijkheid.

Lena keek haar aan en verwonderde zich over de naadselachtige, bijna extatische uitdrukking van haar heldere, bruine ogen en over de verstarde glimlach op haar gezicht. „Wat glimlacht ze zonderling!” dacht Lena. „Ze is hier geboren, maar in lang niet hier geweest. Wat is ze voor iemand? Natuurlijk een goed mens. Petrowitsj kan geen slechte vrouw hebben...” Zij zaten samen in de laadbak van de vrachtauto, tussen manden en balen. Walentina bekeek de omgeving even aandachtig als Lena, maar zij voelde daarbij geen droefheid, maar een blijde ontroering.

De grote, wijde hemel, niet door huizen ingesloten, omspande zo lieflijk de aarde en vlijde zich aan de horizon zo teder tegen de donzige witte velden, dat Walentina de wens bij zich voelde opkomen om op de balen te klimmen, om de hemel met haar handen te kunnen aanraken.

De zuivere lucht stroomde in brede, rustige en vochtige golven aan en vulde de borst met een verkwikkende frisheid. De jonge berken op de kaalgekapte plekken leken te schrikken, de slanke pijnen wiegden peinzend hun toppen, de tere, rookkleurige takjes van de espen sidderden zacht, en als kinderhandjes met gespreide vingers strekten de jonge dennen vol vertrouwen hun donzige takken uit.

Toen de onbekende vrouw aan de rand van de wegen zo vriendelijk had gegroet en was blijven staan om hen oplettend na te kijken, had Walentina gelukkig geglimlacht. Ze hield van deze wereld, van de grote hemel en de stille bossen, waar de ene mens de andere zoveel waard is, dat ieder, die men op de eenzame bos-

weg toevallig ontmoet, onze belangstelling opwekt en ons na en nodig lijkt.

„Hoe mooi”, dacht ze. „Hoe heb ik het zoveel jaren zonder dit alles kunnen stellen? Op deze kaalgekapte plekken hebben Alexej en ik frambozen gezocht. Daar is de schuur, nog dezelfde oude schuur, waarin we voor de regen hebben geschuld. Hè, kon ik maar even van de wagen afspringen en langs dat paadje lopen! Daar loopt een meisje met een juk! Hoe mooi, hoe soepel is haar gang! Maar wat zie ik? Dat is Awdotja!”

„Doenja, Doenjasja! Goedendag, Awdotja!” riep Walentina, terwijl ze over het schot heen boog.

„Mijn God! Daar heb je Walentina Berjozowa! Walentina! Kom je voor lange tijd bij ons?”

„Nee, voor een paar dagen maar.”

Toen de vrachtauto stopte, sprong Walentina er uit en liep de stoep op.

„Walentina, mijn schat, mijn lief kleindochtertje!”

Grootmoeder Wasilisa kwam haar op de stoep tegemoet, omarmde haar met haar magere armen en drukte haar tegen zich aan. Een sterke geur van brood, geraniums en melk kwam Walentina tegemoet.

„Mijn hartelapje, je zult wel door en door koud zijn! Ken je onze Aljosja nog wel?”

„Aljosja broertje, ben jij dat? Au! Je drukt me bijna plat, jij lompe beer. Wat ben je groot geworden, je was toen nog maar zo'n kleine broekeman. Oma, waarmee heb je hem zo groot gevoerd?” Ze babbelde er maar op los, nu eens tegen haar grootmoeder, dan weer tegen haar neef.

De door allen vergeten Lena kwam de kamer binnen. Ze bleef besluiteloos op de drempel staan; ze was bang de familiebegroeting te verstoren, maar vond het ook onbeleefd om naar huis te gaan, zonder van Walentina afscheid te hebben genomen.

„Tot ziens, Walentina”, zei ze verlegen en haastig.

„Je gaat toch niet weg, Lena? Zo laat ik je niet gaan! Wij zijn zo verschrikkelijk blij, en dan wil jij weglopen? Alexej, help onze gast uit haar mantel”, commandeerde Walentina.

„Waarachtig, Leentje, waarom wil je weggaan?” mengde zich Wasilisa in het gesprek. „En je kamer is ook niet verwarmd. Poljoecha heeft al die tijd geen vuur aangemaakt. De kamer is door en door koud. Blijf vannacht bij ons.”

Wasilisa had een gerimpeld gezicht met bleke, zacht glanzende ogen en de uitdrukking van zuivere vrede, die men alleen bij heel goede, oude mensen aantreft, die een smetteloos en arbeidzaam leven achter de rug hebben. Haar hartelijke woorden hielpen Lena over haar verlegenheid heen. Lena's gezicht vrolijkte op, terwijl ze haar mantel afdeed.

Walentina babbelde maar door: „Nee maar, zo groot als jij geworden bent, Alexej! Wie zou gedacht hebben, dat je zo'n prachtige kerel worden zou! Je bent wel twee maal zo groot als ik. Wat een reuzekerel ben jij geworden, en zo knap en flink, dat ik er trots op ben je niet te zijn!”

Ze zei het lachend, maar bewonderde haar neef openlijk. Hij was groot en breedgeschouderd, had een energiek, mooi gezicht met wijd uit elkaar staande, bruine ogen en regelmatige trekken. Bijzonder mooi waren zijn ogen. Het wit had een blauwachtige, vochtige glans, en de goudbruine pupillen hadden fijne violette randen. Zijn hele gezicht ademde rust en gezondheid.

„Aljosja, grootmoeder, vertel me eens, hoe jullie het hier maken en hoe de kolchos er voor staat?” vroeg Walentina.

„Over het leven mogen we niet klagen, maar met de kolchos staat het er slecht voor.”

„Hoe zo? Waarom? Waarom hebben jullie het zo verlaten komen? Aljosja, beer van een vent, reus, je bent

toch een komsomol. Antwoord mij, hoe heb jij dat kunnen toelaten?"

Alexej fronste zijn wenkbrauwen en zweeg.

Wasilisa nam hem in bescherming: „Hij is pas de laatste tijd zo uit de kluiten gewassen. In het jaar '42 is hij veertien geworden en heeft toen al het zwaarste mannenwerk gedaan. De volwassenen kon je toen op de vingers van één hand aftellen en dan nog alleen maar vrouwen. We gingen naar het land. Wie zaaide er? Half volwassen jongens en vrouwen. Wie maaide er? Die ook. Wie zorgde in de koude voor brandhout? Weer diezelfde!"

Nadat Walentina zich wat gewarmd had en even had uitgerust, kreeg ze haast. „Aljosja, we zullen vlug naar de dorpsowjet gaan om Andrej op te bellen. Hij verwacht me niet. Ik wist zelf niet, dat ik vandaag al weg kon."

Lena ging naar de school. Walentina en Alexej sloegen de weg naar de dorpsowjet in.

In de dorpsowjet drukte Walentina haar oor zo stevig tegen de ebonieten hoorn, alsof ze door de draad iets van haar warmte aan Andrej kon toezenden.

Toen een vreemde stem haar antwoordde, dat hij naar het naburige district was vertrokken en eerst de volgende dag zou terugkomen, gleed haar de hoorn uit de hand.

„Dus nog een dag zonder hem!" Ze had nu al zoveel eenzame dagen achter de rug, en nu deze nog! De allerlangste! Zo dichtbij en niettegenstaande dat, niet bij elkaar!

„Walentina, dat treft heel goed. Je blijft die dag bij ons", zei Alexej hartelijk.

Walentina's komst was een feest voor haar verwanten, en ze schaamde zich, dat ze dat niet bedacht had.

„Ja, Aljosja, dat treft werkelijk goed. Jij licht me over alles in, en ik neem de kolchos eens op."

Enige uren bracht ze thuis door met Alexej, Wasilisa

en de gasten, die gekomen waren om haar te begroeten. Daarna slenterde ze door de hoofdstraat, bekeek de stallen en ging het veld op.

Vlokkig wit viel de sneeuw uit de lage hemel. Aarde en hemel waren gelijkmatig donzig wit, en het dorp, dat op een heuvel lag, was als in watten gepakt. Een zo diepe stilte heerste er, dat het leek of wie goed luisterde, de sneeuwvlokken zou kunnen horen vallen.

Walentina verliet de weg en stapte dwars over het veld door de niet heel dikke, pakkende sneeuw. Bij de schuur ontmoette ze Wasili. Hij was er die morgen even geweest om haar te begroeten, maar ze hadden nog geen tijd gehad voor een gesprek.

„Heb je al een beetje rondgekeken, Walentina Alexejewna?” vroeg Wasili.

„Ja, Wasili Koezjmitsj. Heb jij order gegeven het vee op half rantsoen te zetten?”

„Ja, ik!”

Ze gingen de schuur binnen, die vol vlasstro lag, en gingen op een blok hout zitten.

„Het vee heeft geen half, maar anderhalf rantsoen nodig. Wanneer je de kudde niet te gronde wilt richten, moet je de rantsoenen vandaag nog, — hoor je, vandaag nog! — verdubbelen.”

„En ik ben zo'n domkop, dat ik niet weet, wat ik doen moet”, antwoordde Wasili met een onvriendelijk lachje. „Wel bedankt, leperd, dat je me dat aan mijn verstand gebracht hebt.”

„Word nou niet meteen zo kwaad. Als je het niet doet, dan zal in Maart, uiterlijk in April het vee in massa's sterven.”

„En als ik het wel doe, dan zal het in Februari sterven, omdat het voer bij volle rantsoenen knap tot Februari toereikend is.”

„Voor Februari moeten we minstens honderdduizend roebel bij elkaar scharrelen om voer te kopen.”

Met samengeknepen ogen keek Wasili spottend, maar tevens nieuwsgierig naar Walentina's eigenzinnig gezicht. Haar onverzettelijke manier van optreden prikkelde hem.

„Je zegt, dat we honderdduizend roebel bij elkaar moeten scharrelen. Ik zwerf al door het bos en kijk mijn ogen uit of die duizenden niet ergens rondslingeren.”

„Nou, en heb je ze gevonden?”

„O, ja, geen honderdduizend, maar een vol miljoen. Zó maar voor het grijpen. Je kunt ze alleen niet oprapen.”

„Wat bedoel je daarmee, Wasili Koezjmitsj?”

Hij was in het geheel niet in de stemming voor een openhartig en vertrouwelijk gesprek, maar ze keek hem zo vorsend en gespannen aan, dat hij ondanks zichzelf zijn hart uitstortte.

„Hier liggen ze, de duizenden, hier, onder onze voeten.” Hij greep naar een bosje verwarde grijze vlasstengels. „Als je het vlasstro met verstand sorteert en de staat niet zo maar wat stengels, maar prima vezels levert, kun je aan een dubbele centenaar vijf- tot achthonderd roebel verdienen. Hier heb je de eerste dertigduizend. Klopt dat?”

„Ga verder, Wasili Koezjmitsj.”

„Verder de linden: achter de tweede akker hebben we onze eigen lindenbossen. We kunnen dakspanen maken, touw draaien en matten vlechten. Daar heb je de tweede dertigduizend.”

„Wat let je, Wasili Koezjmitsj?”

„De spanen moeten vijftien kilometer ver uit het bos gehaald worden, maar we hebben alle vervoermiddelen voor het hout nodig. Daar ligt de eerste moeilijkheid. Om vlasstro te sorteren heb je handen nodig, en bij die handen horen benen en die lopen een heel andere kant uit. Pawel Konopatow, die ken je wel? Neem hem bij voorbeeld. Hij zegt, dat hij het vereiste minimum dagtaken heeft vervuld en nu mollen gaat vangen. Hij heeft al een

contract afgesloten. Tweemaal heb ik hem bij me ontboden, maar hij is niet gekomen, de schoft! Zo staan de zaken, Walentina Alexejewna. Kom, laten we naar hem toegaan."

Toen ze Pawel Konopatows huis bereikt hadden, zei Wasili: „Je moet maar eens met de schooier praten, dan krijg je een duidelijk beeld van de toestand."

In de warm gestookte kamer zat op een smerige muurbank een jonge man met een fijn besneden gezicht, netjes geschoren, met krullende, onaangename lippen. Hij lepelde koolsoep van een schotel. Zijn zwarte ogen, die dicht bij elkaar stonden, keken verwaand en achterdochtig de wereld in. Toen hij Wasili zag, schoof hij de schotel weg en ging gewild-onverschillig op de bank liggen.

„Goeiendag, Pawel Michailowitsj."

„Dag", antwoordde Pawel onwillig.

„Waarom vraag je ons niet te gaan zitten? Of zijn de banken er bij jullie alleen maar om naar te kijken? Of komen we ongelegen?"

„Ga zitten, nu jullie er eenmaal zijn."

In het halfdonker op de oven bewoog zich een schapenpels en een hoofd met een grijze baard, en een paar net zo dicht bij elkaar staande ogen als van zijn zoon loerde naar de bezoekers. Dit hoofd zag er precies zo droog, zo zwart en onbeweeglijk uit als de van balken gebouwde muren van het oude huis, en het was alsof het rechtstreeks uit de muren groeide, rechtstreeks uit het plafond. Het was alsof het huis zelf je met deze boze, starre, zwarte ogen vanuit de schemering aankeek.

„Goeiendag, Michail Pawlowitsj", begroette Wasili de grijsaard. „We zijn je zoon eens komen opzoeken. Hij komt niet naar de voorzitter toe, dus komt de voorzitter maar hem toe. Wij zijn niet te trots om naar jullie gezondheid te komen informeren. Het had kunnen zijn, dat een van jullie ziek geworden was."

zakken met koren in de schuur, en alles was in orde. In het voorjaar zaaide hij het koren en in de herfst oogste hij het, en als de winter begon trok hij er weer op uit om giften in te zamelen 'voor de afgebrande kerk'."

„Pappie! Pappie!” Katjoesja kwam op hen toe hollen, zo snel als haar voeten haar dragen konden. „Waar zit je toch, vader? We hebben het hele dorp naar je afgezocht! Er is een man uit de districtssowjet gekomen, een man met een zwarte mantel aan, met een schapenpels er over. Op de knieën van zijn broek zitten lappen leer en op zijn achterste ook!” vertelde Katjoesja opgewonden. „Kom gauw! Hij wacht bij ons in de mooie kamer.”

„Dat treft uitstekend! Daar boffen we bij”, zei Walentina. „Anders hadden we om raad en hulp naar de hoofdstad van het district moeten rijden, maar nu kunnen we meteen, hier, alles bespreken en overleggen.”

„We kunnen wel zeggen, dat hij als geroepen komt! Laten we ons haasten, Walentina Alexejewna”, drong Wasili aan.

Walentina sloeg de kortste weg naar haar huis in, en Wasili ging regelrecht naar zijn huis.

Een gedrongen, blozende man, in een grijze veldblouse en een rijbroek met leer versterkt, liep in de kamer op en neer.

„Je laat lang op je wachten, kameraad voorzitter”, sprak hij en trok met een heftige beweging van zijn kleine voet, die in een nauwe, blinkend gepoetste laars stak, met veel lawaai een krukje naar zich toe.

De bevelende toon van de vreemdeling en de onverschilligheid, waarmee hij zich in een vreemd huis als in een stationswachtkamer gedroeg, stond Wasili meteen tegen.

Hij deed zijn pels uit, hing hem aan een haak en vroeg: „Neemt U mij niet kwalijk, maar wie bent U eigenlijk? Ik ken U niet.”

„Ik ben Trawnitski van het uitvoerend comité van de districtssowjet. Heb je mijn naam nooit eerder gehoord?”

„Nee. Kameraad Babajew, de voorzitter, en kameraad Belkin, zijn plaatsvervanger, ken ik, maar uw naam heb ik nog nooit gehoord.”

Zijn woede, die zijn bezoek bij de Konopatows had opgewekt, kwam weer boven, maar omdat hij zijn eigen opvliegendheid kende, deed hij moeite des te rustiger en bedaarder te spreken, naar mate het heviger in hem kookte.

„Heeft mijn vrouw U iets te eten gegeven? Hebt U iets gegeten onderweg?”

„Ik breng dadelijk spiegeleieren”, zei Awdotja. „Wilt U misschien warme melk hebben?”

„Melk zal ik drinken, maar spiegeleieren hoeft niet. Ik heb haast. Ik ben hier alleen maar op de doortreis, kameraad voorzitter. Ik ben in de paardenstal geweest. De paarden zien er uit, dat het een schande voor het hele district is. Bij twee paarden heb ik persoonlijk vastgesteld, dat ze schaafwonden hebben. Zulk een zwijnerij mag niet meer voorkomen. Ja, ja... Wat de houtvoorziening betreft, staat het er bij jullie ook slecht voor. Er zouden zeven voertuigen beschikbaar gesteld worden, maar het zijn er maar vijf. Daarover zul je je bij de leiding van het district te verantwoorden hebben. Over deze kwestie zal ik kameraad Babajew persoonlijk rapport uitbrengen... Ja...”

Wasili zweeg. Hij wist, dat, wanneer hij zijn mond zou opendoen, hij meteen zou uitvaren, en te veel zeggen. Trawnitski liep de kamer op en neer en bleef eindelijk voor Wasili staan. Martiaal in de houding, nam hij hem van het hoofd tot de voeten met half toegeknepen oogjes op. Daarna wendde hij zich af, alsof hij tot de conclusie was gekomen, dat je met de voorzitter van zo'n ver afgelegen kolchos niet veel complimenten hoefde te maken. Hij liep weer in de kamer op en neer. Uit zijn gebete

Wasili's stem klonk vrolijk, maar de tot smalle spleten samengeknepen, donkere ogen en de bevende neusvleugels verrieden de woede, die in hem kookte. De oude en zijn zoon zwegen.

„Hoe staat het met uw kostbare gezondheid, Pawel Michailowitsj?” ging Wasili verder. „Hebt U het misschien op uw lever gekregen? Hebt U toen op die Zaterdag geen breuk opgelopen, toen U naar het bosperceel zou rijden? Als U iets mankeert, zegt U het dan, alstublieft. Dan sturen we U een dokter.”

Pawel keerde Wasili de rug toe en keek uit het raam. Hij deed moeite om een onverschillige en minachtende houding aan te nemen, maar op zijn gezicht lag een gespannen en vijandige uitdrukking.

„Waarom ben je op de uitnodiging van de voorzitter niet gekomen?” vroeg Walentina.

„Waarom zou ik naar hem toe gaan?”

„Hoe zo — waarom? Ben je lid van de kolchos of niet?”

„Ik heb mijn dagtaken vervuld. Nog wat?”

Het hoofd op de oven staarde stom en onbeweeglijk uit de schapenpels.

„Een dokter heb je dus niet nodig?” vroeg Wasili.

Zwijgen.

„Ik heb gehoord, dat je een contract voor de levering van mollen- en eekhoornvellen hebt afgesloten?”

„Nou en? . . .”

„Je bent dus mollenvanger geworden? . . . Nou, goed! Jaag jij maar op mollen! Je doet het niet voor de eerste keer! De ene heeft het fascistengebroid verdelgd, de andere de mollen! Ook een goed ding! Já, ja, jaag maar! Zorg maar, dat je wat verdient! Drijf maar handel! En wie moeten er in de kolchos werken? De beren misschien? Die zullen in geen geval minder uitvoeren dan jij.”

„Voor mijn part de beren. . .”

„Ik zie, dat een beer zich meer om zijn hol bekomert, dan jij om je kolchos. . .”

„Het oude liedje”, bromde Pawel, zonder de ogen van het naam af te wenden. „Wat heb ik aan de kolchos?”

„Wat je aan de kolchos hebt? Je lijdt zeker aan een kort geheugen, Pawel Michailowitsj! Het land om je hoeve heb je als lid van de kolchos gekregen. En je koe, Milka? Hebben ze je die niet in '41 uit de kolchosfokkerij gegeven? Het brandhout, dat hier voor de oven ligt, hebben ze je dat niet op een kolchosslee thuis gebracht? En je vrouw Poljoecha heeft die haar kind niet in de kraaminrichting van de kolchos ter wereld gebracht? Is je ouwe niet met een kolchoswagen naar het ziekenhuis gebracht? En het badhuisje aan de bosrand? Heb je dat ook niet van kolchoshout gebouwd?”

„Het oude liedje”, herhaalde Pawel gemaakt verveeld en keek maar steeds hardnekkig uit het naam.

„Goed, als het dan alles het oude liedje voor je is, zullen we er maar niet verder over praten. Op de vergadering zullen we je wel anders aanpakken. . . Kom, Walentina Alexejewna, laten we gaan.”

Pawel verroerde zich niet. Het hoofd op de oven draaide zwigend en keek de twee vertrekkenden met dezelfde starre, zwarte ogen na.

„Die klaploper! Dat wolvengebroed!” schimpte Wasili, toen hij naast Walentina door de dorpsstraat liep. „Je ziet, de appel valt niet ver van de boom! Daar zit zijn vader achter. De kerkbedelaar.”

„Waarom noemen de mensen hem zo?”

„Omdat hij met bedelen rijk geworden is. Ik was toen nog een kleine jongen, maar ik herinner het me nog heel goed. In de herfst spijkerde hij een ikoon aan zijn slee vast, spande er zijn merrie voor en ging alle rijke boeren af om giften voor de 'afgebrande kerk'. Een maand of twee bleef hij onderweg, dan kwam hij weer thuis, de ikoon ging in de heiligenschrijn, het geld in de kist, de

zakken met koren in de schuur, en alles was in orde. In het voorjaar zaaide hij het koren en in de herfst oogstte hij het, en als de winter begon trok hij er weer op uit om giften in te zamelen 'voor de afgebrande kerk'."

„Pappie! Pappie!” Katjoesja kwam op hen toe hollen, zo snel als haar voeten haar dragen konden. „Waar zit je toch, vader? We hebben het hele dorp naar je afgezocht! Er is een man uit de districtssowjet gekomen, een man met een zwarte mantel aan, met een schapenpels er over. Op de knieën van zijn broek zitten lappen leer en op zijn achterste ook!” vertelde Katjoesja opgewonden. „Kom gauw! Hij wacht bij ons in de mooie kamer.”

„Dat treft uitstekend! Daar boffen we bij”, zei Walentina. „Anders hadden we om raad en hulp naar de hoofdstad van het district moeten rijden, maar nu kunnen we meteen, hier, alles bespreken en overleggen.”

„We kunnen wel zeggen, dat hij als geroepen komt! Laten we ons haasten, Walentina Alexejewna”, drong Wasili aan.

Walentina sloeg de kortste weg naar haar huis in, en Wasili ging regelrecht naar zijn huis.

Een gedrongen, blozende man, in een grijze veldblouse en een rijbroek met leer versterkt, liep in de kamer op en neer.

„Je laat lang op je wachten, kameraad voorzitter”, sprak hij en trok met een heftige beweging van zijn kleine voet, die in een nauwe, blinkend gepoetste laars stak, met veel lawaai een krukje naar zich toe.

De bevelende toon van de vreemdeling en de onverschilligheid, waarmee hij zich in en vreemd huis als in een stationswachtkamer gedroeg, stond Wasili meteen tegen.

Hij deed zijn pels uit, hing hem aan een haak en vroeg: „Neemt U mij niet kwalijk, maar wie bent U eigenlijk? Ik ken U niet.”

„Ik ben Trawnitski van het uitvoerend comité van de districtssowjet. Heb je mijn naam nooit eerder gehoord?”

„Nee. Kameraad Babajew, de voorzitter, en kameraad Belkin, zijn plaatsvervanger, ken ik, maar uw naam heb ik nog nooit gehoord.”

Zijn woede, die zijn bezoek bij de Konopatows had opgewekt, kwam weer boven, maar omdat hij zijn eigen opvliegendheid kende, deed hij moeite des te rustiger en bedaarder te spreken, naar mate het heviger in hem kookte.

„Heeft mijn vrouw U iets te eten gegeven? Hebt U iets gegeten onderweg?”

„Ik breng dadelijk spiegeleieren”, zei Awdotja. „Wilt U misschien warme melk hebben?”

„Melk zal ik drinken, maar spiegeleieren hoeft niet. Ik heb haast. Ik ben hier alleen maar op de doorreis, kameraad voorzitter. Ik ben in de paardenstal geweest. De paarden zien er uit, dat het een schande voor het hele district is. Bij twee paarden heb ik persoonlijk vastgesteld, dat ze schaafwonden hebben. Zulk een zwijnerij mag niet meer voorkomen. Ja, ja... Wat de houtvoorziening betreft, staat het er bij jullie ook slecht voor. Er zouden zeven voertuigen beschikbaar gesteld worden, maar het zijn er maar vijf. Daarover zul je je bij de leiding van het district te verantwoorden hebben. Over deze kwestie zal ik kameraad Babajew persoonlijk rapport uitbrengen... Ja...”

Wasili zweeg. Hij wist, dat, wanneer hij zijn mond zou opendoen, hij meteen zou uitvaren, en te veel zeggen. Trawnitski liep de kamer op en neer en bleef eindelijk voor Wasili staan. Martiaal in de houding, nam hij hem van het hoofd tot de voeten met half toegeknepen oogjes op. Daarna wendde hij zich af, alsof hij tot de conclusie was gekomen, dat je met de voorzitter van zo'n verafgelegen kolchos niet veel complimenten hoefde te maken. Hij liep weer in de kamer op en neer. Uit zijn gehele

houding sprak de hooghartige superieur. Toen sprak hij genadiger: „De schapenfokkerij staat er bij jullie beter voor. Er zijn daar zelfs enkele vorderingen gemaakt. De fokrammen zien er goed uit. Ik heb twee raslammeren voor het kinderkuis uitgezocht en één wil ik er voor mezelf kopen.”

Zowel de zin van Trawnitski's woorden als zijn opgeblazen, neerbuigende manier van spreken brachten Wasili buiten zichzelf.

„Kolchoslammeren zou ik hem moeten geven!” dacht hij. „Ik ken deze typen! Hij heeft zich van achteren met leer bekleed en denkt nou, dat hij God en de Tsaar tegelijk is! Nee, jongetje, ik ga jou eens aan de tand voelen; we zullen eens kijken, wat jij voor soort kerel bent.”

Hij trok zijn neusvleugels op en ontblootte zijn tanden voor een grimmig lachje, waarvan alleen Awdotja, die zich al ongerust maakte, direct de betekenis kende, en zei: „Drie lammeren dus van zuiver ras? Naar uw keuze? Dadelijk! En moet U geen ganzen hebben? We hebben vetgemeste ganzen! Wilt U er niet een paar meenemen?”

„Waarom niet? Ganzen sla ik ook niet af”, antwoordde Trawnitski, terwijl zijn smalle oogjes onder het lage voorhoofd een graad welwillender begonnen te kijken.

„Dadelijk! Een ogenblik! Dadelijk!” zei Wasili, die moeite deed zijn opkomende woede te onderdrukken, maar tegelijkertijd voelde, dat een uitbarsting onafwendbaar werd. „Vertelt U mij eens, kameraad Trawnitski, hoe zit dat, hebt U mij alleen voor die lammeren in het hele dorp laten zoeken, of moest U mij nog om een andere reden hebben?”

Trawnitski stond een ogenblik verbluft en zei toen: „Wat ben je eigenlijk voor een voornaam heer, dat je niet gestoord wenst te worden?”

„Ik ben geen voornaam heer! Ik ben de voorzitter van de kolchos!” donderde Wasili, die zijn woede nu de vrije teugel liet. „Kijk eens aan! De lammeren zijn hem be-

vallen! Nu, ik zal je zulke lammeren en ganzen laten zien, dat je in het vervolg mijn kolchos mijlen ver uit de weg zult gaan! Donder op!”

Hij rukte de deur wagenwijd open en slingerde Trawnitski's pels naar buiten.

Een wolk koude drong de kamer binnen. Achter de muur huilde de kleine Doenjasja. Maar Wasili hoorde het nauwelijks, zo dreunde zijn hoofd. Het ontstelde, als verdroogd deeg ingevallen gezicht van Trawnitski glipte voorbij en uit de hof kwaakte zijn overslaande stem: „Dat zal ik je betaald zetten!”

Toen Walentina kwam, zat Wasili in hemdsmouwen aan tafel en dronk gretig zuurkoolwater.

„Waar is de bezoeker?” vroeg zij.

„Weggegaan.”

„Wie was het dan?”

„Ach, de een of andere gannef...”

Hij antwoordde zo kort af, dat Walentina maar gauw weer wegging.

Het was avond. Walentina lag op de oven. Lena zat aan tafel en bereidde haar lessen voor. Wasilisa maakte haar bed op.

Alexej kwam de kamer binnen. Zijn pelsmuts en zijn kraag van lamsvet waren met een ijskorst bedekt, een met sneeuw samengeklitte haarlok hing op zijn voorhoofd. Zijn natte gezicht gloeide. Het wit van zijn ogen glansde.

Walentina keek van de oven op hem neer.

„Ben je daar eindelijk?” zei zij boos. „Stomkop! Stuk espenhout met ogen!”

Lena verwonderde zich over deze begroeting, maar Alexej lachte alleen maar.

„Hij grinnikt”, wond Walentina zich op. Zij sprong van de oven, schoot haar viltlaarzen aan, liep op haar

neef toe en trok hem kwaad aan zijn kuif, die al begon te ontdooien. „Schaapskop! Ga zitten en eet je pap.”

Zoals ze daar op villaarzen, met een wollen doek om door de kamer liep, deed haar lenige en beweeglijke gestalte verwonderlijk aan een kat denken. Er zat ook iets katachtigs in het ronde gezicht met de grote ogen, de brede jukbeenderen, de kleine mond en de energieke kin.

„Weten jullie waar die stijfkop nou geweest is? Naar de avondschool voor de dorpsjeugd, hier vijf kilometer vandaan! Het hele jaar heb ik hem geschreven en vandaag twee uur met hem gepraat om hem aan zijn verstand te brengen, dat hij mee moet gaan naar Oegreen! Jij naarling, onhandelbare, kom bij mij wonen om te studeren! Ik heb daar een grote woning met wel drie sofa's! O, wat ben ik kwaad op je!” riep ze boos tegen haar neef.

„Waarom doe je dat niet?” vroeg Lena.

„Waarvoor zou ik het doen?” zei hij met iets van trots in zijn stem. „Ben ik soms ziek of invalide, dat ik op kosten van mijn familie moet leven?”

„Probeer hem maar eens te bepraten! Ik praat en praat en praat, maar het helpt niets! Hij is niet in staat iets te begrijpen! Ik heb mijn keel schor gepraat tegen die kerel! Hu, bokkige nam!”

Ze trommelde met haar kleine vuisten haar neef op zijn rug. Hij zuchtte, legde zijn lepel neer, bleef heel stil zitten, glimlachte goedmoedig en tevreden en wachtte geduldig af tot ze zou ophouden.

„Hij grijnst! Ik heb alle twee mijn handen stukgeslagen, maar het doet hem niets! Niets heeft uitwerking op hem!” Plotseling veranderde ze van toon. Ze sloeg haar armen om Alexej heen en drukte haar wang tegen zijn gezicht. „Broertje, broertje, kom met me mee naar Oegreen!”

Na het avondeten ging hij tegenover Lena zitten en spreidde zijn leerboeken uit over de vrije helft van de tafel.

Lena keek naar zijn glad en gewelfd voorhoofd, naar de mooie lijn van zijn samengegroeide wenkbrauwen en naar zijn neergeslagen wimpers.

Geheel in zijn werk verdiept mompelde hij in zichzelf: „Sinus alpha plus cosinus beta...” Zijn ijver was aanstekelijk. Het werk gaf haar meer vreugde, omdat ze hun pen in dezelfde inktpot doopten en hun boeken zo rangschikten, dat ze elkaar niet stoorden.

Soms ontmoetten hun blikken elkaar, en dan glimlachte Alexej het meisje zwijgend toe. Walentina keek vanaf de oven naar hen.

„Blijf bij ons wonen, Lena”, stelde ze voor. „Met zijn tweeën werk je ook plezieriger.”

„Dat is eigenlijk waar!” gaf Alexej haar dadelijk levendig toe. „Waarom zou U bij Poljoecha gaan wonen? Ik breng morgen dadelijk al uw spullen naar hier, dan is alles in orde.”

„Je kunt het bed, dat in de kamer staat, bij de oven zetten”, voegde Wasilisa er aan toe.

Lena voelde zich al thuis. Toen ze haar werk afhad, ging ze naast Walentina liggen en vlijde haar wang tegen haar warme schouder. Hoewel Walentina nauwelijks ouder was dan Lena en veel kleiner en slanker, leek ze Lena volwassen, sterk, en goed als een moeder.

„Als Walja niet zou weggaan, zou ik niets liever doen dan hier komen wonen...”, dacht ze onder het inslapen.

Walentina kwam eerder dan Andrej in Oegreen aan en ging alleen het lege huis binnen

„Eindelijk thuis, thuis, thuis!” Ze liep van de ene kamer naar de andere, en herhaalde maar steeds het wonderlijke woordje: „thuis”.

Voor de eerste keer sedert vele jaren voelde Walentina zich werkelijk thuis. Tot de oorlog had ze een „vrijgezellenleven” geleid, want zij studeerde in Gorki aan

de Landbouw Hogeschool, terwijl Andrej in de provincie werkte. Toen brak de oorlog uit en beiden stonden op verschillende plaatsen aan het front. Na de oorlog ging Walentina weer studeren, en Andrej moest weer in de provincie werken, zodat ze weer gescheiden leefden. Eindelijk had ze haar studie beëindigd en werk gekregen in het district Oegreen. Ze kwam nu voorgoed thuis... „Voorgoed thuis!” Deze woorden belichaamden voor haar het geluk. Er zou geen afscheid en geen scheiding meer zijn. Ze zou 's morgens opstaan en zijn gezicht zien! Ze zou het dagelijks naast zich zien! Vergenoegd ging ze op de eerste de beste stoel zitten en zei hardop: „Nu ben ik thuis. Thuis! In het huis van Andrej en mij!”

Toen deed ze een nieuw schort voor, dat met strookjes versierd was, en begon de huishouding te doen.

Als hij thuis kwam, moest de woning netjes in orde zijn en het avondeten klaarstaan. Ze legde een wit tafellaken op tafel en geborduurd kleedjes op de kastjes en deed een nieuwe zijden kap om de lamp.

Ze was nog niet helemaal klaar, toen hij de woning kwam binnenstormen en zonder de deur achter zich dicht te doen, met zijn jas nog aan en zijn muts nog op, op haar toe rende en haar in zijn armen sloot.

„Wacht even, ik moet me eerst wassen! Mijn handen, mijn handen zijn zo smerig!” Zij wilde zich uit zijn armen losmaken, maar hij hield haar vast en kustte haar op haar gezicht, op haar haar en haar stoffige handen.

„Andrej! Dolleman! Laat me nou mijn handen wassen! Laat me tenminste mijn schort afdoen!”

Ze ontsnapte met moeite uit zijn armen, sloot de openstaande deur en hielp hem uit zijn jas.

„Zit stil!” vermaande zij hem. „Je hebt een lange reis achter de rug, je bent moe, verkleumd en uitgehongerd. Ik heb het avondeten klaar!”

„Walja! De duivel hale het avondeten! Als je eens wist, hoe ik naar je verlangd heb!”

Toen het haar eindelijk gelukt was hem aan tafel te zetten, was het eten al koud. Ze warmde het op, waarbij hij geen stap van haar zijde week. Toen gingen ze aan tafel, en Walentina zei: „Nu zijn we thuis, Andrej! Wat ben ik gelukkig, dat we nu niet meer van elkaar weg hoeven.”

Er kwam seconden lang een bekommerde uitdrukking op zijn gezicht, maar Walentina, die het niet merkte, ging door: „Nee maar, stel je eens voor! 's Morgens doe ik mijn ogen open, dan ben jij hier! Hier! En iedere dag!”

Zij lachte gelukkig, maar hij liet de vork, die hij met een stuk vlees naar zijn mond bracht, zakken.

„Smaakt het je niet?”

„Jawel...”

Het deed hem verdriet de witte kleedjes te zien, die ze met zoveel zorg had neergelegd en haar nieuwe schort en de nieuwe lampekap.

„Walja...”

„Ja!...”

Maar hij kon het haar niet zo dadelijk zeggen. Hij kon haar niet meteen teleurstellen. Hij moest haar voorbereiden, zodat ze alles zou begrijpen en niet te veel verdriet hebben.

Hij begon over de districts-aangelegenheden te praten, en op haar gemak in een stoel geleund, luisterde ze.

Onder het vertellen kwam hij als altijd in vuur. Hij sprong van zijn stoel op, deed de mensen, waarover hij sprak, in stem, mimiek en gebaren na, en van tijd tot tijd kon hij niet verder van het lachen om iets, dat hem opeens te binnen schoot. Ze bewonderde altijd weer de enthousiaste manier, waarop hij over mensen en dingen kon vertellen.

Toen ze zo een tijd lang gezellig gepraat hadden, ging Andrej naar zijn vrouw toe en legde zijn handen op haar schouder: „En nu, Walja-lief, moet ik je verdriet

doen. Luister goed naar me. En begrijp het, zoals je me altijd begrijpt. . .”

Ze keek hem onderzoekend aan.

Het spreken viel hem moeilijk. Zijn woorden klonken droog en officieel: „Walentina, zoals ik je al zei, is de toestand van ons partij-kader nog altijd verre van bevredigend. Wij mobiliseren in de steden van het district de communisten en sturen ze naar de dorpen. Je weet, dat dat voor allen geldt. . .”

Hij zweeg, streelde haar schouders en drukte haar stevig tegen zich aan. „De Eén-Mei-kolchos, waar je geboren bent, heeft de grootste moeilijkheden. Dus. . . Er zijn in die kolchos twee communisten. Om een partij-organisatie te stichten hebben we een derde nodig. . . Bovendien. . . Bovendien is in die zwakke dorpssovjet geen agronoom. . . We hebben geen enkele agronoom, die we er heen kunnen sturen. . . Dat in de eerste plaats. . . In de tweede plaats is hier in Oegreen geen enkele plaats voor een agronoom vrij. . .”

Hij zweeg.

Ze begreep hem, maar de gedachte, dat hij haar, nu ze na een zo lange scheiding eindelijk samen zouden kunnen wonen, zou wegsturen, veel kilometers ver, kwam haar zo onzinnig, zo ongehoord en onaanvaardbaar voor, dat ze als versuft zei: „Jij!? Wil jij mij daarheen sturen?”

„Walja-lief, begrijp toch, dat het niet anders kan! Je bent partijlid, je bent agronome, je bent daar geboren en getogen, alles pleit er voor jou er heen te sturen! Er is maar één ding tegen. . . dat je mijn vrouw bent. Maar bedenk, dat, als je mijn vrouw niet was, ik je er heen zou sturen. Hoe kan ik dan nu anders handelen? Als ik anders handelde, zou dat betekenen, dat ik mezelf naar eer en geweten het recht zou ontnemen andere mensen ergens heen te sturen. Begrijp toch, dat we niet anders kunnen handelen! We kunnen iemand, die al jaren in

Oegreen werkt, niet van zijn post ontheffen en naar de Eén-Mei-kolchos sturen en jou in zijn plaats aanstellen, alleen omdat jij mijn vrouw bent! Begrijp dat toch, asjeblieft!”

Zij hief haar gezicht, dat plotseling bleek en vertrokken was, op en zei: „Dus weer vertrekken? Weer zonder jou leven? Al dit hier was dus maar een lege droom?” Haar blik omvatte de kamer. „Ik heb me zo verheugd op dit alles hier... Ik was zo gelukkig...”

En toen gebeurde er iets, wat Andrej allerm minst verwacht had. Zijn Walja, die hij altijd voor zo dapper had gehouden, trok het geborduurde kleedje van een kastje, keek er naar, drukte het tegen haar gezicht en begon ontroostbaar en onbedaarlijk te huilen.

Toen Andrej zijn vrouw voor het eerst in zijn leven zo in tranen zag baden, wist hij niet, wat hij beginnen moest. Hij kwam zichzelf hardvochtig voor, nu hij haar na zoveel jaren zonder thuis opnieuw wegstuurde; dat hij haar opnieuw van het eenvoudig-menselijke geluk van een leven met z'n tweeën beroofde. Hij kon het niet aanzien, hoe ze met het gezicht in het kleedje, dat ze kort te voren zo zorgvuldig gestreken had, huilde.

Met al zijn wilskracht onderdrukte hij zijn opwelling van zwakte: „Zo erg is het nu ook weer niet”, zei hij bij zichzelf. „Wij zullen ons er wel doorheenslaan. We maken ons druk om niets. Walja zal maar een goede twintig kilometer van me vandaan zijn, en wij beschikken over een auto. We zullen elkaar iedere week zien en nauw samenwerken. We zijn gelukkig en we zullen gelukkig blijven. Waarom zouden wij het zo tragisch opnemen?”

Hij ging naar zijn vrouw toe en streelde zwijgend haar schouders en armen. Zij verwachtte, dat hij zeggen zou: „Blijf maar hier, ga maar niet.” Maar hij zweeg. Zij moest alles begripen en kalmeren. Zij keek hem aan en zag de tedere blik van zijn rustige ogen, de stijf samen-

geperste lippen. En ze begreep, dat ze niet op zwakheid of toegeeflijkheid van zijn kant hoefde te hopen. Hij wilde, dat zij zich tot „de hoogte van haar plicht” zou opwerken, en wachtte zwijgend en onverbiddelijk, tot zij met zichzelf in het reine zou zijn gekomen. Zij kende zijn onbuigzaamheid, die bijna aan hardvochtigheid grensde, en hield van deze eigenschap, zoals ze van alles aan hem hield.

Zij hield op met huilen en vlijde haar gezicht tegen zijn hals. „Mijn God, Andrej, dat is net iets voor jou!” sprak zij zacht en treurig. „Zeven jaar op je vrouw wachten en als ze er eindelijk is haar dan dezelfde dag weer wegjagen naar de duivel z'n grootje! Net iets voor jou!...”

Zij zuchtte en glimlachte. Ze hield juist daarom van hem, omdat hij zo was.

„Wanneer moet ik vertrekken?”

Hij had niet de moed haar te zeggen, dat ze zo spoedig mogelijk moest gaan.

„Walja, ga er een dezer dagen eens naar toe, neem er de toestand op en beslis dan zelf, hoelang je het kunt uitstellen.”

Als zo dikwijls kwam de wens in haar op om met hem te wedijveren. Zij wilde niet minder sterk zijn dan hij, maar even onbuigzaam en zakelijk. Zij wilde hem aanzetten en overtreffen.

„Ik ben er al geweest en heb er al rondgekeken”, zei ze uitdagend. „Als je mijn mening weten wilt, moet ik beslist morgen vertrekken.”

Vernast en geschrokken protesteerde hij: „Nee toch! ... Niet morgen al! Waarom zo gauw? Nee, nee! Blijf nu maar één of twee weken thuis! Morgen, dat is niet nodig!”

Zij wist, dat behalve zij niemand ooit zijn wilskrachtig en eigenzinnig gezicht besluiteloos, geschrokken of smekend zou zien, en was gelukkig hem even zo te zien.

„Dus je houdt toch van me?”

„Maar natuurlijk, dommertje! Nee, ik laat je morgen nog niet gaan! Dat gaat boven alle menselijke krachten!”

Hij sliep eerder in dan zij. Zij lag naast hem en dacht na. Omdat hij haar naar de kolchos stuurde, hield zij nog inniger van hem. Zij wist, dat het geen toeval was, dat hij de enige partijsecretaris was, die door het hele district vol liefde en achting met zijn vaders naam, Petrowitsj, werd aangesproken, een eer, die anders alleen oudere mannen te beurt viel. Het was of men daardoor zijn superioriteit, zijn rijpheid en zijn kracht wilde accentueren.

„Jij, jij, jij, alleen jij...” herhaalde ze dromerig, terwijl ze haar wang tegen de hand van haar man drukte. En ze herhaalde het niet om ten overvloede haar keuze goed te keuren, maar alleen omdat zij er zich gelukkig bij voelde.

Niets ging haar boven de onverbreekelijke levensbinding met deze mens waarop ze in alles wilde lijken en die beantwoordde aan haar voorstelling van een echte mens en een echte man.

Toen haar vriendinnen en familieleden haar zeven jaar geleden hadden gevraagd, waarom ze van Andrej hield, had ze het niet kunnen verklaren.

„Is hij mooi?” had men haar gevraagd.

„Helemaal niet!” had ze geprikkeld geantwoord.

„Is hij schrander? Is hij begaafd?”

Ze had willen zeggen, dat hij begaafd was, maar ze kon niet verklaren, waarin zijn begaafdheid bestond.

Zijn begaafdheid was zijn hartstochtelijke overgave aan het leven. Alles deed hij met bezieling. Zo werkte en beminde hij, zo lachte en toornde hij, zo dacht en handelde hij, zo las hij boeken, leidde hij mensen en sloot hij vriendschappen. Een diepe hartstocht voor een blij en verantwoordelijk handelen, voor een energiek en kundig ingrijpen in het leven beheerste hem.

Zijn hand ging in zijn slaap open en dicht. Walentina drukte haar wang er vaster tegen aan: „Alleen jij...”

Hij werd wakker. Het was voor hem voldoende een kwartiertje te sluimeren om de hele dag fris en monter te zijn. Hij had haar wang aan zijn hand gevoeld en haar gevoelens op zijn manier uitgelegd.

„Walentina, slaap je niet? Je bent pas gekomen en zult gauw weer vertrekken, en ik ben als een gevoelloze botterik in slaap gevallen!”

Ze liet hem in die waan, hij lag naast haar, en alles, wat van hem uitging, betekende geluk.

Hoofdstuk VI

DE KLAAGFLUIT

Walentina liep de heuvel op en ging om uit te rusten op een stapel afgewaaide takken zitten. Haar eekhoornpels was tot aan haar middel met sneeuwvlokken bedekt. Sedert de vroege morgen had ze door de besneeuwde velden gelopen en grondmonsters genomen om te analyseren. De riemen van haar rugzak, die boordevol met bevroren aardkluiten was, sneden door haar pels heen in haar schouders. Toen ze op de stapel takken zat, deed ze haar rugzak af en bewoog haar pijnlijke schouders.

De dag was warm en vochtig. In een lichte wolkenluier schoof de zon over de bossen, die in een zwarte halve cirkel vanuit het Westen naar voren kwamen, terwijl naar het Oosten de velden zich uitstrekten.

Rondom was alles stil en onbeweeglijk. Alleen een dor takje, dat uit een opgewaaide sneeuwhoop stak, trilde zachtjes. In de beklemmend wijde vlakke strekten zich deemoedig de bevroren golven van de blauwachtige sneeuwhopen uit. Ergens uit de verte drongen wonderlijke, onsamenhangende en gerekte geluiden tot haar door. Was het de wind, die een eentonig lied floot, was

het het water van een sprengh, dat de ijskorst had doorbroken en nauwelijks hoorbaar tussen de bomen door klokte?

Het fijne geluid en het trillende takje deden allebei even droevig en verlaten aan.

En rondom stonden donkere struiken en kale takken en leken geduldig op iets te wachten.

Walentina keek er naar. „Hoe lang is het geleden, dat ik hier langs gereden ben en me de opgave gesteld heb, jullie er toe te brengen bonter en weelderiger te bloeien dan ooit te voren?” sprak ze in gedachten tegen hen. „Hoe kan ik dat bereiken? Hoe hebben jullie geleefd? Hoe zullen jullie gaan leven?”

Al het land, dat Walentina vanaf de heuvel kon overzien, was haar rijk, want het ressorteerde onder de dorps-sowjet, waarvoor zij de agronome was.

De velden lagen voor haar als de bladen van een reusachtig, nog ongelezen boek. Ieder plekje had zijn geschiedenis, zijn verleden, zijn heden en zijn toekomst, en Walentina moest dat allemaal van buiten kennen... „in drie tijden en drie afmetingen”, zoals haar professor in de bodemkunde gewoon was te zeggen. Twee dagen geleden was ze aangekomen en had het allereerst de langbouwverslagen doorgekeken. Aan de wisselbouw was niet de hand gehouden en de volgorde van de verbouw niet genoteerd. Om te weten wanneer een akker bewerkt was, wat daarop verbouwd was en waarmee hij bemest was, moest ze bij de voorzitter van de kolchos en de brigadeleiders informeren, waarbij bleek, dat men niet zelden rogge op haverstoppels had gezaaid en dat de verwaarloosde, door jong hout overwoekerde klavervelden jaren lang geen wisselbouw gekend hadden.

„Waarom hebben jullie het klaverveld niet omgeploegd?” had ze gevraagd. „Het ploegen van klavervelden is net zo moeilijk als van onontgonnen land. De wortels zijn zo taai. Eerst hebben we daarom niet

geploegd, en toen is het vol met berken gegroeid. . .” had men haar geantwoord.

Om orde te scheppen moest ze in overleg met de landbouwconsulent opnieuw het wisselbouw-systeem opzetten, voor iedere akker de volgorde van de gewassen noteren, de samenstelling van de grond onderzoeken en een passend bemestingsplan uitwerken.

De moeilijkheden van het werk, dat haar wachtte, bezwaarden Walentina. Ze voelde zich als een klein kind, dat in de besneeuwde velden verdwaald is.

„Mijn huishouding is niet klein”, dacht ze, „en iedere hectare moet ik kennen, zoals een huisvrouw elke plank van haar provisiekast kent. Zal ik het klaarspelen? Zal ik me niet blameren? Al mijn hoop is gevestigd op de komsomolsen, de jeugd, de kolchos-activisten. Los van hen raak ik net als dat takje hier in de sneeuw verloren. Het is ook niet de juiste manier om, zoals ik vandaag gedaan heb, alleen door de velden te lopen en in de grond te peuteren. Als aanloop kan het er nog mee door, maar in 't vervolg moet ik alles anders aanpakken. Wie fluit daar nu weer zo meelijwekkend en klaaglijk? Waar komt dat geluid toch vandaan?”

Walentina liep de heuvel af. Het dorp begon halverwege de helling, en de kleine school was het eerste huis, dat aan de weg stond. Hoe dichterbij de school kwam, hoe duidelijker de onbegrijpelijke klanken werden. Het raadsel was spoedig opgelost. Ongetwijfeld ontlokte iemand heel onhandig, maar met een benijdenswaardig uithoudingsvermogen, die geluiden aan een soort rietfluit. Bij de school zag Walentina ook de fluitspeler. Op de stoep zat Slawka, de kleinzoon van Matwejewitsi, die om zijn grote hoofd „dikkop” werd genoemd. Hij blies ijverig op een met de hand gesneden fluit, die men in de dornen om het klagelijke geluid, dat ze voortbrengen, klaagfluiten noemt. De jonge droeg een nieuwe schapenpels met een sjaal als ceintuur. Hij hield zijn groot hoofd

op zij, zodat één van de oorkleppen van zijn pelsmuts stijl omhoog stond, daardoor leek hij op een loerend hondje. Hij was zo in zijn muziek verdiept, dat hij Walentina helemaal niet zag.

*O, klaagfluit van mij...
Val mijn klagen bij...*

Hij floot ijverig de melodie van het volksliedje en herhaalde voortdurend:

O, klaagfluit van mij...

Blijkbaar reikte Slawka's muzikaal talent niet verder. „Zo, Slawka, ben jij dat, die met je gejangk op mijn zenuwen hebt gewerkt? De koekoek hale je!” zei Walentina klaaglijk tegen hem. „Toen ik over de akkers liep, hoorde ik iets piepen en piepen, maar ik begreep niet, wat het was, en ik werd er akelig van.”

Slawka nam de fluit uit zijn mond, wiebelde met zijn opstaand bontoor en antwoordde met hese en ernstige stem: „Die klaagfluit heb ik van opa Mefodi gekregen.”

„Ja, dat zie ik. De koekoek zal jullie alle twee halen!”

Walentina haalde bij Lena schriften om haar aantekeningen in te maken, en ze gingen samen naar de waterkrachtcentrale om te kijken hoe het daarmee stond en om te horen of die avond het licht al zou kunnen branden. Slawka trippelde achter hen aan.

De centrale was daar vlak in de buurt. De nieuwe electricien, Michail Boejanow, die in de plaats von Tosja Boezykin was gekomen, was pas een paar dagen geleden in de kolchos gearriveerd. De boeren, die zich Michail Boejanow nog herinnerden als een sproetig, beweeglijk en onbeduidend jongetje, waren er verbaasd over, hoe hij veranderd was. Hij was nu een steedse jonge man, met een rijbroek en een lakens jak, dat smal in de taille was en naar beneden klokvormig uitliep en van onderen afgezet was met een rand bruin bont van een onbekend dier.

Hij zag er uit om door een ringetje te halen. De alwetende Frosja vertelde, dat het een Hongaars jak was. Op zijn hoofd droeg de electricien een ronde muts van hetzelfde onbekende bont. Op Boejanow's bleke gezicht, dat nog altijd een beetje sproetig was, lag een uitdrukking van bitterheid en hoogmoed. Hij werd overal begeleid door zijn onopvallende, jonge vrouw met een wipneus, die naar de mening van de kolchosmeisjes niet bij hem paste. Toen ze de scheef gezakte smidse en het beschadigde dak van de pluimveefokkerij zagen, wisselden ze betekenisvolle, geringschattende blikken, alsof ze zeggen wilden: „Waar zijn we nou terechtgekomen?”

De nieuwe electricien kon interessante gesprekken voeren, die wemelden van boekenwoorden. Met de voorbijkomende chauffeurs sprak hij over de stijging van de „tonkilometerprestatie” door de verbetering van de weg; in de veefokkerij smeed hij met „rantsoen-tabellen” en „drenkautomaten” om zich heen. Op de jeugd van de kolchos maakte hij grote indruk, maar de oudere mensen bekeken hem met wantrouwen, en Matwejewitsj bromde: „Twee praatjesmakers, die op kosten van de kolchos leven.”

Het wantrouwen tegen de nieuwelingen werd nog versterkt, doordat het licht op de kolchos uitging en in de centrale langdurige reparaties begonnen. De afgezette electricien Tosja Boezykin liep door het dorp, knipoogde geheimzinnig en onheilspellend, stak zijn schraal puntbaardje naar voren en trok een gezicht van: „Wacht maar, het zal nog wel erger worden. . .”

Het hinderde Walentina en Lena erg, dat er geen licht was, en ze wilden op de plaats zelf horen, wat er aan mankeerde.

Toen zij bij de centrale aankwamen, zagen ze Tosja op het dak zitten. Hij verfde het dakruitertje hemelsblauw. Zijn baardje was ook blauw besmeurd, en over het dak stroomden blauwe beekjes naar beneden.

De nieuwe electricien sprong in zijn over de schouder geworpen Hongaarse rok om de stoep van de centrale heen, dreigde Tosja met zijn vuist en schreeuwde: „Heb ik je soms gezegd, dat je het dak moest verven, jij bokkebaard? Ik heb je duidelijk gezegd, dat je het ruitertje blauw moet verven! Waarom heb je die smeren over het hele dak gemaakt? Kom naar beneden en loop naar de duivel!”

Zo sprong hij al scheldende even rond en verdween toen weer in het gebouw. Tosja begon geërgerd die vlekken van het dak te krabben. Walentina en Lena wierpen hem een vluchtige blik toe en gingen met Boejanow mee naar binnen. Nauwelijks waren ze binnen of de electricien waarschuwde: „Pas op!”

Voor hun voeten gaapte een diep gat. De vloer was opgebroken. In de diepte plaste en gorgelde zwart water. Aan de andere kant van het gat lagen grijze en roestige machineonderdelen over de grond verspreid, en daartussen lag de electricien, die met zijn hoofd in het gat iemand toeriep: „Beter poetsen! Wees niet bang je handen vuil te maken!”

Alles was verplaatst en gedemonteerd en door elkaar gesmeten.

Malanja, die de ramen stond te lappen, zag hoe de twee schrokken bij het binnenkomen, en glimlachte vol leedvermaak.

„Het zal nog wel even duren, voor we licht krijgen”, zei Lena.

„Hoe kon het anders?” antwoordde Malanja. „Ze hebben alles op zijn kop gezet!”

Uit het gat verscheen de vrouw van de electricien, die een skibroek droeg.

Ze keek de bezoeksters aan en zei zonder groeten: „De machines bevinden zich in een onmogelijk verwaarloosde toestand.” Ze nam een lap en verdween weer in het gat.

„Pas op!” riep de electricien weer.

In de deur stond Wasili.

„Oho!” zei hij, half goedkeurend, half ongelovig, terwijl hij over de smalle plank, die over het gat lag, balanceerde. Lena en Walentina volgden hem. Door de deur loerde Slawka naar binnen, maar na een snauw van de electricien trok hij zich gauw weer terug, ging op de stoep zitten, en dadelijk piepte de fluit weer:

O, klaagfluit van mij...

Wasili streelde eerbiedig de gedemonteerde machine-delen. Boejanow, die juist een klein tandrad bijvijlde, zei: „Als er een deskundige in de kolchos komt, waar kijkt hij dan het eerste naar? Waaraan kan hij het best en met één oogopslag zien, hoe de kolchos er voor staat? Aan de centrale natuurlijk! Is de centrale verwaarloosd, dan hoeft hij niet verder rond te kijken!”

„Maar die lui hier willen dat niet begrijpen”, voegde zijn wipneuzige vrouw er aan toe, die weer uit de onderwereld was opgedoken. „Vandaag heb ik de boekhouder om verantwoordingsstaten gevraagd, maar ik heb ze niet gekregen.”

„Geen verantwoordelijkheidsgevoel”, zei Boejanow verachtelijk.

Klaarblijkelijk hielden die twee zich voor de hoofdpersonen van de kolchos. Wasili sprak geïnteresseerd en uiterst beleefd met Boejanow over de turbine en de generator. Walentina en Lena gingen op een bank zitten en luisterden naar hun gesprek en naar het zachte gorgelen van het water in het gat.

Walentina was zwijgzaam, zij zag haar werkplan nog niet helemaal duidelijk voor zich. Lena daarentegen was door de aanwezigheid van haar nieuwe vriendin vrolijk gestemd en spraakzamer dan gewoonlijk.

„Binnen een paar dagen kunnen we Moskou horen!” zei ze. „En wij mopperden, omdat het licht is uitgegaan.”

Ik ben bereid een hele maand zonder licht te zitten, als ik Moskou maar kan horen!”

De deur ging open. Boejanow riep weer: „Pas op!” Op de drempel verscheen Matwejewitsj. Helemaal ondergesneeuwd en blozend en baardig als een Kerstmannetje stond hij daar en versperde de ingang met zijn reuzengestalte.

„Ben je hier, Wasili Koezjmitsj? Ik heb je overal gezocht.”

„Aha”, liet Wasili zich horen.

In zijn grote, witte viltlaarzen week stappend ging hij op Matwejewitsj af en bleef aan zijn kant van het gat tegenover hem staan. Door het raam zag je de zwarte toppen van de dennen en daarachter de lage, oranje zonnebal, die in de nevel verdween. In het schuin naar binnen vallende licht leek Wasili's pels vuurrood. Matwejewitsj veegde bedaard met zijn frambooskleurige zakdoek snor en baard af en zei als terloops: „Ik ben gekomen om je mee te delen, dat we het wegrijden van de stammen uit de houtaankap van de kolchos niet klaargekregen hebben.”

Matwejewitsj sprak deze eenvoudige woorden met grote rust uit en onderstreepte ze met opzettelijk langzame gebaren van zijn grote handen. Daarom begreep Walentina niet, waarom op Wasili's gezicht onmiddellijk een gespannen uitdrukking verscheen. Hij trok zijn hoofd tussen zijn schouders en deed een stap vooruit, tot de rand van het gat.

„Hoe zo' niet klaar gekregen! Jullie hebt het bevel van de voorzitter niet opgevolgd, en jij, de brigadeleider, deelt me dat mee, alsof dat de gewoonste zaak van de wereld was! Waar blijft de discipline in de kolchos?”

Matwejewitsj stak netjes zijn zakdoek in zijn zak, staarde hardnekkig uit het raam en antwoordde kortaf even rustig en bedaard als te voren: „Vandaag hebben

we het niet klaargekregen en morgen zullen we het ook niet klaarkrijgen."

"We zullen het morgen klaarkrijgen en moeten het vandaag ook nog klaarkrijgen", sprak Wasili, terwijl hij een stap met zijn grote, witte villlaars op de plank over het gat deed. „En jij, als brigadeleider, moet niet de voorzitter achterna lopen, maar voertuigen naar de houtaankap sturen. Verlies geen tijd, Pjotr Matwejewitsj! Vooruit, naar de paardenstal!"

Uit de barse toon van Wasili en uit de bondige manier van spreken en de trage gebaren van Matwejewitsj begreep Walentina, dat dit geen toevallig gesprek was, maar dat achter ieder woord een diepere betekenis school.

Matwejewitsj verroerde zich niet. „Moeten we nu, nu de nacht al invalt, nog naar de houtaankap?" zei hij zacht, zonder zijn blik van het raam af te wenden. Toen verloor hij zijn kalmte en viel tegen Wasili uit en sprak verwijtend: „Timmerhout, kunstmest, stalmest, dat is allemaal dringend nodig! Maar jouw bouwwoede, vergeef mij, oude man, dit openhartig woord, jouw bouwwoede heeft zin noch doel! Ter nauwernood kunnen we het noodzakelijkste werk afdoen, en dan kom jij met je nieuwbouw!"

Zodra Wasili het woord nieuwbouw hoorde, werden zijn trekken hard, en Walentina begreep, dat dit het strijdpunt was, dat achter het gesprek stak.

Walentina vergiste zich niet. Enige dagen geleden was in het bestuur het bouwplan besproken, dat Wasili uitgewerkt had. Het was sterk besnoeid en pas na lange en heftige discussie aangenomen. Tijdens de vergadering had Wasili zijn voornaamste tegenstander, Boezykin, uit de zitting gejaagd, omdat hij niet nuchter was, en Matwejewitsj als een „achterlijk element" gebrandmerkt. Zowel voor Wasili als voor Matwejewitsj was dit gesprek over het vervoer van de stammen uit de houtaankap

de directe voortzetting van de twistgesprekken in de laatste bestuursvergadering.

„We hebben geen voer genoeg voor de paarden, maar we moeten wel een dorsvloer en stallen bouwen!” ging Matwejewitsj voort. „Het zal precies zo uitkomen, als het spreekwoord zegt: 'Zijden kragen, lege magen!'”

„'Zijden kragen'”, rapte Wasili hem na. „Draait de zaak daarom? Ze zeggen, dat voor een kolchosdorp de elektrische centrale het hart is! En voor het kolchosland is de dorsvloer het hart! Het hart van onze velden! En dan praat jij van 'zijden kragen'. Als de herfst komt, moeten we dan weer onder de blote hemel of onder een lekkend afdak dorsen?”

„Het duurt nog bijna een jaar, vóór het herfst is. Eer het zo ver is, kun je op je gemak een dorsvloer en de stallen vernieuwen. Je kunt alles, als je het maar verstandig aanpakt. Maar wat gebeurt er bij ons? Op één dag moeten we de mest wegrijden, die op het land uitspreiden, dan naar de houtaankap en terug met stammen! Of het nu dag of nacht is, daar trek jij je niks van aan! Bij jou is er brand, en wij moeten rennen om te blussen! Alsof er tot de herfst geen dagen genoeg meer komen!”

„Voor de herfst komt er niet veel gelegenheid meer om stammen te vervoeren, daarom moeten we het nu doen. Op het ogenblik heerst er nog geen strenge vorst, maar die kan elk ogenblik inzetten. Nu werken we nog in het dichtstbij gelegen bosperceel, maar vanaf de volgende week moeten we voor drie maanden het hout veel verder weg halen, en dan zal er nog veel meer werk voor mensen en paarden zijn. Als we vandaag niet alle krachten inspannen, zal het later nog veel moeilijker worden. Eer je er op verdacht bent, zijn de wegen door de dooi onbegaanbaar, en dan volgt de uitzaai, daarom moet nu het timmerhout getransporteerd worden. Het aanrijden van de stammen voor de dorsvloer is in het plan voor

deze week vastgelegd. Houd je aan dat plan, Pjotr Matwejewitsj! Laat geen tijd verloren gaan!"

„Ik jaag de mensen niet tegen het aanbreken van de nacht het bos in! Mensen zijn toch geen wolven, die bij nacht en ontij door de houtaankappingen sluipen?"

„En wiens schuld is het, dat de dag verbeuzeld is? Je had vanmorgen om acht uur naar het bos moeten rijden, maar je bent pas om tien uur gegaan! Is dat discipline?"

„Maar we zijn toch naar het station geweest om kunstimest te halen?"

„Die mest hadden de vrouwen en kinderen in twee dagen met de handsleden kunnen halen. Zo had ik het ook vastgesteld. Jullie hebt je daar niet aan gehouden! Jullie zijn eigenmachtig opgetreden en nu schreeuwen jullie, dat je het niet klaar hebt kunnen spelen! Schiet op! Zeur niet! Je kunt nog bij daglicht aan de aankap zijn, en terug kun je met lantaarns rijden! Dat is ook niet zo erg!"

Walentina keek naar het vermoeide gezicht en de grijze baard van Matwejewitsj, stelde zich de schemering voor in de dodelijke stilte van de besneeuwde velden, dacht aan het takje, dat eenzaam en verlaten op de melodie van de verre klaagfluit had gebeefd, en kreeg plotseling zo'n hevig medelijden met Matwejewitsj en allen, die door de donkere nacht moesten rijden, dat ze, vóór dat ze het zelf wist, zeide: „Het is nu al zo laat, Wasili Koezjmitsj! Morgen maar!"

Hij wendde bliksemsnel het hoofd naar haar om. Zijn knevel trilde. Er lag een grof woord op zijn tong, doch hij beheerste zich. Maar zijn geringschattende en woedende blik zeide haar duidelijk genoeg, wat hij van haar dacht: „Een verwend ding in eekhoornpels, dat een heidense angst voor de nacht en het bos en het werk heeft!"

„Hou jij liever je mond, Walentina Alexejewna!"

Door de onverwachte steun aangemoedigd, kwam Matwejewitsj dichterbij Wasili en zei: „Met handsleden over een afstand van drie kilometer kunstmest aanslepen en 's nachts naar de houtaankap rijden voor bouwhout!... Je hebt geen hart voor de mensen, Wasili Koezjmitsj!”

„Heb ik geen hart voor jullie?” Wasili deed nog een stap naar voren. Hij stond nu midden op de wiebelende plank boven het gat met het gorgelende, zwarte water. Een donkere ader zwol boven zijn wenkbrauwen en spande op zijn voorhoofd. „Hebben jullie dan wel hart voor jezelf, als je onder de blote hemel moet dorsen en er tonnen koren wegwaaien? Hebben jullie dan wel hart voor jezelf, als je de paarden in de bouwvallige stallen laat verrekken van de kou? Willen jullie, dat ik medelijden met jullie heb? Ga naar Malanja als je woorden van medelijden wilt horen! Mijn beklag — dat is m'n opdracht! Hout rijden, mest rijden, bouwmaterialen rijden! Daar heb je mijn beklag!”

Hij stak het gat over en rukte de deur open. Het gefluit van Slawka drong naar binnen:

O, klaagfluit van mij...

Wasili ademde begerig de koele lucht in en schoof zijn muts, die op één oor was gezakt, recht.

„Een bevel van de voorzitter is een bevel! Het gaat hier niet alleen om de stammen, maar ook om het principe! Schiet op, Matwejewitsj, naar de paardenstal! Ik ga mee. Je moet de mensen aan orde en discipline wennen!”

Op de drempel draaide hij zich om en wierp Walentina toe: „Voor jou, Walentina Alexejewna, is het het beste om de klaagfluit te gaan blazen!”

Matwejewitsj ging achter hem aan naar buiten en snauwde tegen Slawka: „Donder op met je pieper!”

Zij vertrokken. Het werd stil in de centrale.

Die avond ging Walentina naar de studiekring, waar Aljosja de jeugd les gaf in de grondbeginselen van de landbouw, kortweg genoemd het Agrominimum.

Bij haar omzwervingen door de velden had Walentina lopen denken over een plan om de grond aan zich te onderwerpen en de akkers en de weiden, die aan haar zorgen waren toevertrouwd, te beheersen. Ze begreep, dat ze dit probleem niet alleen kon oplossen. Ze moest naar tussenschakels zoeken, haar „leger” opleiden en opstellen voor een aanval op de bodem. Daarom was ze blij, dat er in de kolchos een Agrominimumkring bestond. Ze hielp haar neef bij de voorbereiding van zijn lessen en leerde hem een eenvoudige methode om de zuurgraad van de grond te bepalen.

Ze was blij getroffen door de kinderlijke ijver, waarmee Alexej zich oefende in het hanteren van pipetten, reageerkolven en chemicaliën.

Ze was wat opgehouden in de dorpssovjet en kwam in het kolchoskantoor, toen de les al bijna afgelopen was. Op de drempel bleef ze staan en keek rond in het vertrek, dat van balken was opgetrokken. In het midden stond een grote tafel, waarover een rood kleed lag. De kamer leek haar gezellig, niet door de aankleding, maar door de mensen, die er zaten. Frosja, Tatjana, de aardige Ksjoesja Bolsjakowa, Lena en Jasnew met Ljoebawa, die ook waren gekomen, vormden vrij en ongedwongen een kleine kring om Alexej en luisterden met zichtbaar genoegen en interesse naar hem.

„Dit is de kern van mijn toekomstig leger”, dacht Walentina, terwijl ze de kamer binnenstapte. „Ik heb geluk. De kern is er al. Ik hoef die alleen maar te sterken en op te kweken.”

Allen glimlachten tegen haar, en Lena schoof op zij om naast zich een plaatsje voor haar vrij te maken. Alexej bloosde even, toen hij zijn nicht zag, en verloor een ogenblik de draad. Maar hij herstelde zich dadelijk

en ging verder. Walentina was verbaasd over zijn heldere en nauwkeurige manier van spreken.

„Dit monster komt van de Geitenwei en dat van de helling van de heuvel. Laten we nog eens nagaan, hoe onze tarwe op de beide plaatsen gedijt is.”

„Op de heuvelhelling is de tarwe goed uitgevallen, maar op de Geitenwei zijn de korrels, voor zover ik me herinneren kan, geen enkele keer helemaal rijp geworden”, zei Jasnew.

„We zullen nu proberen de oorzaak van dat verschil vast te stellen. Laten we het zuurgehalte van de grond op die plaatsen onderzoeken. Jelena Stepanowna, asjeblieft.”

Lena stond op om Alexej bij de bodemanalyse te helpen. Zij keek glimlachend naar Walentina om, alsof ze zeggen wilde: „Kijk eens hoe goed alles bij ons loopt, net een echte school!”

Walentina sloeg haar neef gade. Hij hanteerde de proefglazen en de pipetten met het gemak van een ervaren laborant. „Je zou niet geloven, dat ik hem gisteravond voor het eerst heb voorgedaan, hoe je een pipet moet gebruiken”, dacht zij.

Alexej's dikke bruine wijsvinger tikte licht op de pipet, waaruit regelmatig grote druppels in het proefglas vielen. De oplossing daarin werd van kleurloos roze-rood, terwijl langzaam ook het gezicht van Alexej verhelderde. Hij was bang geweest, dat, nu hij het voor de eerste keer alleen moest doen, de proef mislukken zou. Dat alles „volgens de regels” verliep, verbaasde hem, en hij was er blij om.

„Nu hebben jullie je er met je eigen ogen van kunnen overtuigen, dat onze gronden een hoog zuurgehalte hebben en de Geitenwei meer zuur bevat dan de heuvelhelling”, verklaarde hij.

„Ik heb toch ook gezegd, dat de tarwe op de Geitenwei niet gedijt”, zei Jasnew.

„Je kunt doen, was je wilt, maar de tarwe wordt er niet rijp”, bevestigde Ljoebawa.

„En hoe staat het met de grond van de moestuin?” vroeg Tatjana geïnteresseerd.

De eenvoudige proef, die de leerlingen gezien hadden, activeerde hen meteen, ze verleende het gezegde werkelijkheid en concreetheid.

„Breng me maar eens een grondmonster van de moestuin, dan zullen we het samen analyseren en ter controle naar het districtslaboratorium opzenden.”

„Zij zullen nu zelf het land opgaan en de grond onderzoeken”, dacht Walentina. „Ik zal niet meer alleen door de sneeuwmassa's hoeven te waden en ook geen aanwijzingen en opdrachten meer hoeven te schrijven, want ze zullen alles met liefde en belangstelling uit zichzelf doen. En dat heb ik bereikt door de zaak te overdenken, door Alexej te helpen en wat proefglazen en chemicaliën ter beschikking te stellen.”

„Wat moeten we nu doen?” vroeg Ljoebawa. „Helemaal van de tarwe afzien, als de bodem er niet geschikt voor is?”

„Nee”, antwoordde Alexej haar. „We moeten de bodem veranderen! Daar is een eenvoudig en effectief middel voor, we kunnen namelijk met kalk het zuur neutraliseren en kalktuf kunnen we bij ons achter de kloof vinden. We moeten meteen deze week al beginnen met tuf op het land te rijden.”

Walentina kende Alexej niet meer terug. Ze ontdekte steeds weer nieuwe kanten aan hem. Zijn stem had gezag, en daaruit begreep ze, dat hij in staat was andere mensen te leiden. De goedgelukte proef had hem een gevoel van zekerheid gegeven. Zijn manier van spreken werd nog vrijer en duidelijker en zijn toon positiever.

„We zullen nu gezamenlijk uitrekenen, hoeveel kalkmest de bodem nodig heeft. Laten we dit vraagstuk, dat

de praktijk ons stelt, samen oplossen; laten we uitrekenen hoeveel tuf nodig is om het zuurgehalte van één hectare van de Geitenwei te neutraliseren. Ksjoesja, kom voor het bord. Kamenaden, neem allemaal papier en potlood."

„Waar hij het vandaan haalt, snap je eenvoudig niet!" dacht Walentina met blijde ontroering. „Laat hem college geven aan de universiteit en, op mijn erewoord, hij zal ook daar zijn mannetje staan! Een kranige kerel!"

De deur ging open, en een flinke jongen met een blonde krullebol, zwarte wenkbrauwen en een opvallend bleek gezicht kwam binnen. Hij ging met een brede grijns naast Walentina zitten, begluurde haar van onder tot boven met zijn drieste, zwarte ogen, boog zich naar haar toe en vroeg: „Walentina Alexejewna Streltsowa, de agronome, als ik me niet vergis?" Zijn grijnzende, brutale blik griesde haar. Ze schoof van hem vandaan.

„Wie is die brutale kerel? Hij ruikt naar wodka. Wat een onbeschaamde vlegel. Pjotr Bortnikow toch niet? Die is me ook geweldig uit de kluiten gewassen!"

Hij keerde zich naar de andere kant en zei tegen Tatjana: „Wie heeft je die mooie blauwe oorringen gegeven, Tanjoesjka?"

Alexej wees hem terecht: „Pjotr! Alweer!"

Zijn stem klonk rustig en autoritair. Tot Walentina's verbazing bond de zwartogige knaap meteen in en antwoordde gedwee: „Wat is er, Alexej, ik doe toch niks?"

„Goed, als je dan niks doet, zit dan tenminste stil en luister. Of hoepel anders op!"

De les verliep verder ordelijk. Alexej werd met vragen bestormd. Hij gaf zelfverzekerd en nauwkeurig antwoord.

Na de les kwamen de leerlingen om Alexej heen staan, terwijl Ljoebawa naar Walentina toe ging: „Ik kwam hier toevallig langs en ben toen even binnengelopen", zo verklaarde ze haar aanwezigheid. „Toen ik hier

zo zat, dacht ik aan vroeger, toen de hele kolchos agronomie studeerde."

Ze staaarde voor zich uit in de verte, en om haar droge lippen speelde een glimlachje. Je kon aan haar gezicht zien, dat deze herinnering iets poëtisch en dierbaars voor haar had.

„Ik ging er samen met mijn Pasja heen”, voegde ze er zachtjes aan toe. „We zaten altijd naast elkaar. Hij besteedde al zijn geld aan boeken over agronomie. Ja, dat was zijn stokpaardje... Als hij naar de stad ging, kwam hij nooit zonder nieuwe boeken terug...” Alsof ze uit een droom ontwaakte, veranderde ze plotseling van toon: „Nou, bedankt voor de les, Aljosjka.” Maar ze verbeterde zich schertsend: „Alexej Afanasjewitsj.”

De leerlingen vertrokken de een na de andere.

Alexej liep op de zwartogige jonge man toe: „Ben je al weer aangeschoten in de Rode Hoek gekomen, Pjotr?”

„Beste Aljosja, ik had er werkelijk een afdoende reden voor. Wasili, dat lieve broertje van me, die duivelse kerel van een voorzitter, heeft ons gedwongen om 's nachts naar de houtaankap te rijden, om stammen te halen. Nou, toen heb ik me een beetje gewarmd. Ik kon daar werkelijk niet buiten. Ach, wat was het mooi in het bos!” vervolgde hij levendig. „Achter de kloof sprong vlak voor mijn voeten een vos op. Jammer dat ik mijn geweer niet bij mij had! Ik had van ergernis wel kunnen huilen!”

„Hebben jullie de stammen gehaald?”

„We hebben de stammen gehaald en afgeladen op de heuvel, waar de dorsvloer gebouwd moet worden.”

„Dus toch!” dacht Walentina, die het gesprek gehoord had en zich vol schaamte haar misplaatste inmenging in het twistgesprek tussen de voorzitter en Matwejewitsj herinnerde. „Wasili heeft dus toch voet bij stuk gehouden!”

„Dat je reden ‚afdoende’ is, zal ik niet tegenspreken”, zei Alexej, „maar als je gedronken hebt, blijf dan asjeblieft thuis. Het hoort niet, dat je aangeschoten in de Rode Hoek komt!”

„Gun je me dat dan niet?”

„Hoe denk je er zelf over?”

„Ik denk helemaal niet. Jij bent voor ons de denker! Eén van dat soort is voor de hele kolchos genoeg!” lachte Pjotr en probeerde Alexej te omhelzen. „Ach, Aljosja! Ik hou van je! Bij God! Ik ben op je verliefd als op een meid! Je bent alleen een beetje te planmatig! Alles bij jou is al honderd jaar van te voren in een vijfjarenplan vastgelegd! Waarvoor zou een jonge jongen dan nog denken? Dat is goed voor oude mensen! Wij leven maar in het wilde weg!”

„Jij wilt dus leven, zo lang als het gaat; drinken, zolang als het gaat en boemelen, zolang als het gaat? Je denkt zeker, dat dat jouw eigen idee is? Maar dat is al lang voor jou zo gezegd! Vraag onze oude mannen maar, wat de kastelein van het dorp hen gepredikt heeft!”

De meisjes bleven nog om de muurkrant te verzorgen. Lena, Walentina en Alexej gingen naar huis. Alexej gaf de twee vrouwen een arm om te zorgen, dat ze in het donker op de aangestampte sneeuw niet zouden uitglijden.

„Onze komsomolsen zijn kranig, niet?” vroeg Lena aan Walentina.

„Ja zeker. Maar jou, Alexej, jou heb ik gewoonweg bewonderd! Je hebt schitterend les gegeven! Ik zou het zo niet gekund hebben! Je reinste professor!”

„Als je het maar weet!” zeide Lena op een toon, alsof zij meer recht had op Alexej trots te zijn, dan Walentina. Ze voelde zich heel opgewekt.

„Hij zal werkelijk een geleerde worden!” dacht ze van Alexej. „Veel beroemde mensen zijn precies zo be-

gonnen met het agrominimum en de avondschool voor de dorpsjeugd. We zullen samen studeren... Hij is jonger dan ik en minder ontwikkeld, maar is dat van zoveel belang? Hij is misschien de beste van alle jonge mannen, die ik tot dusver heb leren kennen. De vriendschap tussen twee mensen, die al beroemd zijn, is niet het meest waardevolle. Een vriendschap daarentegen, die hier in de agrominimum-kring ontkiemt of aan de gemeenschappelijke werktafel in een kleine boerenkamer, zo'n vriendschap blijft het hele leven door onvergetelijk, onvergankelijk en bestendig! Wat we ook zullen worden, geleerden, professoren, deze dag zullen wij nooit vergeten en bij elk succes zullen wij er met blijdschap aan terugdenken!"

Walentina, die erg moe was, ging het eerst slapen. Ze maakte het zich op de oven gemakkelijk en keek van boven op het tafereel, dat haar reeds vertrouwd en dierbaar was geworden: Wasilisa spon, Lena en Alexej zaten over hun werk gebogen aan tafel tegenover elkaar.

Voor het inslapen liet Walentina onder gewoonte nog eens alle gebeurtenissen van de dag de revue passeren: „Het was vandaag een goede dag. Ik heb de landbouwverslagen goed doorgewerkt, in twee kolchozen het zaai-goed en de inventaris gecontroleerd, de akkers nauwkeurig opgenomen, maar het belangrijkste, het beste is toch de agrominimum-kring. Het was goed, dat ik Alexej bij de voorbereiding heb geholpen en dat ik die proefglazen en chemicaliën heb meegebracht. Ja, de dag van vandaag was een goede dag! Alles was goed, alleen één ding was slecht, namelijk die domme woorden, waarmee ik me in het gesprek tussen Wasili en Matwejewitsj heb gemengd!"

„Voor jou, Walentina Alexejewna, is het het beste om de klaagfluit te gaan blazen!" Deze uitspraak van Wasili wilde haar niet uit de gedachten.

MEER WAARD DAN DUIZENDEN

Wasili ging naar de eerste partijvergadering met gemengde gevoelens van voldaanheid en teleurstelling. Hij was voldaan, omdat er van nu af aan in de Eén-Mei-kolchos een partijorganisatie zou zijn, maar hij was er teleurgesteld over, dat Petrowitsj in plaats van solide en ervaren communisten Boejanow en Walentina had gestuurd, twee jonge mensen, waarvan Wasili geen grote verwachtingen had.

Walentina leefde nog in zijn herinnering als Walka-de-ganzenhoedster, zoals ze vroeger op de kolchos de ganzen had gehoed, en als Walka-de-wildzang. Ze was vroeger een spillebenige robbedoes geweest, met grote, heldere ogen, die bijzonder open, vrolijk en vertrouwelijk de wereld inkeken. Ze was altijd opgewekt en klaar voor guitenstreken, maar ook flink bij het werk. Onder de buurkinderen had ze het hoogste woord gevoerd en tijdens de oogst had ze het tegen de volwassenen opgenomen. Men hield van haar in de kolchos. Als de mensen vlug voor een vergadering moesten worden opgetrommeld of als de brigadier van het land moest worden gehaald, dan was ze altijd bereid en deed flink en opgewekt, wat men haar vroeg. Aan dit meisje dacht Wasili met genoeg terug, maar hij was teleurgesteld, dat uit Walka-de-wildzang het verwende ding-in-eekhoornbont was gegroeid, dat zich in de waterkrachtcentrale zo te onpas in zijn twist met Matwejewitsj had gemengd.

Boejanow, die nu al een paar dagen in de kolchos woonde, had nog weinig van zich laten merken. De hele dag was hij ijverig met zijn jonge vrouw in de centrale in de weer, maar 's avonds zaten ze in de kamer, die ze bij Xenofontowna, een kolchosboerin, die de bijnaam „Tanja-de-dame” had, gehuurd hadden, achter de oven,

knabbelden zonnebloempitten en fluisterden met elkaar, tot Xenofontowna's dochter Frosja tegen hen uitviel: „Houd op met je gevrij, tortelduiven! Ik word nog jaloers! Kom liever voor het avondeten!”

In de kolchos werden die twee om hun verwaandheid en hun huismussen-manieren het „oven-prinsenpaar” genoemd.

„Je hebt de plank misgeslagen, Petrowitsj!” berispte Wasili Andrej in gedachten. „Moest je nu zulke communisten ter versterking van een achterlijke kolchos sturen? Tortelduiven, een ovenprins en een klaagfluit! Kan er met zulke lui een gemeenschappelijke partijtaal bestaan? Ach, Afanasi Loekitsj, Afanasi Loekitsj, was jij maar hier!”

Voor de vergadering had hij zich zorgvuldig geschooren en al zijn orden en medailles opgespeld. Hij was de sterkste en meest ervaren man van de kolchos en dus voor alles verantwoordelijk, zowel voor het bedrijf als voor het partijwerk. Hij kon die verantwoording met niemand delen en hij voelde de hele last op zijn schouders. Daarom wilde hij naar deze voor de kolchos zeer gewichtige eerste partijvergadering gaan in groot tenue, zoals een generaal zich voor de slag in groot tenue aan zijn troepen vertoont.

Gespannen en geconcentreerd, maar somber, liep hij door de donkere straat. De vorst prikkelde zijn gezicht. Zijn snor en wimpers bevroren. De straatlantaarns brandden niet, door de vensters scheen het zwakke licht van petroleumlampen naar buiten, de straat was ongewoon donker.

„Ook licht hebben we niet”, dacht Wasili. „Boejanow mag misschien geen slecht vakman zijn, maar in elk geval zitten we nu al de derde nacht zonder licht. Hij zegt, dat de centrale verwaarloosd is, dat hij de machines moet nakijken. Maar de duivel mag weten of dat werkelijk zo is. Je moet niet al te veel vertrouwen hebben in zo 'n binnengesneeuwde vent, die je nog niet op de proef

hebt kunnen stellen. Wat een duisternis! Het is pikdonker!”

Hij klom tastend de stoep van het kolchoskantoor op, ging het voorhuis binnen, stiet de deur open en bleef op de drempel staan, verbluft over de verandering in zijn werkkamer. Er lag een rood kleed over de tafel, en de boeken stonden netjes op een nieuwe stander. De kamer was onherkenbaar.

„We hebben zonder jou de boel maar eens opgeknapt, Wasili Koezjmitsj”, zeide Walentina.

Ook Walentina leek hem veranderd. Het lichtgrijze costuum met de brede schouders gaf haar een streng en zakelijk uiterlijk. De bonte lintjes van haar onderscheidingen staken helder af tegen de grijze stof. Wasili merkte eigenlijk voor het eerst haar wenkbrauwen op. Smal, licht, bij de neuswortel samenkomend, bij de slapen als slagpennen omhoog gaand, gaven zij aan haar gezicht een vastberaden en kranige uitdrukking.

„Je reinste gedaanteverwisselings-kunstenares!” dacht Wasili. „Ik zie haar nu voor de vierde keer, en telkens ziet ze er anders uit! Wie is ze nu eigenlijk? Walka-de-wildzang, de 'klaagfluit' in eekhoornbont of deze resolute, energieke vrouw? Wie kan daar nu uit wijs worden? Die vrouwen!”

Naast Walentina zat Boejanow, in officiersuniform en ook met ordelinten op zijn borst. Wasili begreep, dat die twee zich precies zulke gewichtige en verantwoordelijke personen in de kolchos voelden als hij zelf en dat ze in de eerste partijvergadering hun beste beentje wilden voorzetten. Zonder het met elkaar te hebben afgesproken, hadden ze zich alle drie op zijn paasbest gekleed en waren ze uiterlijk en innerlijk gespannen. Zij voelden duidelijk, dat ieder van hen op een groot en rijk leven kon terugzien, ze keken elkaar met nieuwe ogen aan en bevielen elkaar.

Wasili keek zijn veranderde kamer rond, nam Walentina en Boejanow op, die knappe zelfverzekerde jongemensen, de een in uniform, de andere in civiel, en kwam glimlachend tot de volgende slotsom: „Dat ziet er helemaal niet slecht uit... Zelfs heel goed!...”

Walentina en Boejanow dachten hetzelfde. De electricien vond zijn beroep heel belangrijk en hield er van. En deze overdreven waardering betrok hij ook op zichzelf. De toekomst — zo meende hij — was aan de radio en de electriciteit. Daarboven stond alleen maar de atoomenergie en op alle overige verworvenheden der techniek keek hij neer met de lichte geringschatting van een jong en zeer met zijn werk ingenomen mens. Hij hield zichzelf voor de enige vertegenwoordiger van de technische intelligentie in de kolchos en voor een eerste klas kenner van de moderne techniek, die door het boze noodlot zijn passende taak was misgelopen. Voor de oorlog, toen hij studeerde en aan de bouw van een grote waterkrachtcentrale meewerkte, en ook gedurende de oorlog was hij lid geweest van grote partijorganisaties. In vergelijking daarmee leek hem die van de kolchos, die uit maar drie communisten bestond, klein en zwak. Hij was naar de vergadering gekomen in de vaste overtuiging, dat hij de meest ervaren en ontwikkelde mens zou zijn.

Het eerste punt van de agenda, de verkiezing van een partijsecretaris, was door de eenstemmige verkiezing van Walentina vlug afgehandeld.

Ook het tweede punt, de organisatie van het werk in de kolchos, naderde zijn beslissing.

„Alles duidelijk? Overwogen en besloten, zonder lang heen-en-weer gepraat”, zei Wasili.

Walentina stond op: „Nee, niet alles. Sta mij toe, kameraden!”

Haar strenge, omhoogstrevende wenkbrauwen waren opgetrokken, en dat gaf aan haar gezicht een vastberaden en zelfverzekerde uitdrukking.

„Goed, spreek maar, Walentina Alexejewna! Wat heb je er nog aan toe te voegen?”

„Ik wou graag over ons allen spreken, maar het meest over jou, Wasili Koezjmitsj!”

„Over mij? Nu, steek maar van wal!”

Ze zweeg een ogenblik en begon toen te spreken, eerst onzeker en langzaam, zodat haar woorden in tegenstelling leken met de uitdrukking van haar gezicht, die Wasili uitdagend vond.

„Sinds ik hier aangekomen ben, heb ik er over nagedacht. . . Ik weet, dat mijn gedachten juist zijn, maar tot nu toe heb ik niet de juiste woorden kunnen vinden. . . Ik zal het zo goed als het gaat zeggen, precies zoals ik het meen. Ik hoop, dat jullie me zullen begrijpen. . .”

Ze zweeg opnieuw, terwijl Wasili en Boejanow gespannen afwachtten, wat ze zou gaan zeggen.

Walentina ging verder: „We hebben de omvang van het werk en de taken voor iedere brigade vastgesteld. Morgen of overmorgen zullen we ons besluit aan de algemene vergadering voorleggen. Ogenschijnlijk is alles in orde. Maar nu vraag ik me af, hoe dit besluit zal moeten worden uitgevoerd. Ik denk aan onze paardenstal. Ik zie hoe de mensen daar één voor één aankomen, hoe ze uren lang rondhangen en met een sigaret tussen hun lippen staan te wachten. Ik stel me dit alles voor en ik walg er van.”

„Eén van ons moet 's morgens vroeg naar de stal gaan en zorgen, dat ze niet rondhangen, ze naar het werk drijven!” zei Wasili somber.

Walentina wendde zich met een plotselinge ruk naar hem: „Dat is het juist! 'Drijven'! Daarmee kom ik op jou, Wasili Koezjmitsj! Je werkt hartstochtelijk, onvermoeibaar! Je hebt niet weinig gedaan, maar je had nog meer kunnen doen! Waarom heb je minder gepresteerd dan mogelijk was? Ik zal het je zeggen: Jij werkt zonder vreugde, de mensen voelen zich onbehagelijk in jouw buurt!

Neem bijvoorbeeld die geschiedenis met het vervoer van de balken. Het bouwplan heb je goed uitgewerkt, maar je bent niet in staat geweest de mensen er voor warm te maken! Ze hebben mij verteld, hoe jij die bespreking in het kolchosbestuur geleid hebt. Boezykin heb je, toen hij je dorst tegen te spreken, weggejaagd met het motief, dat hij dronken was. Maar daarvóór was hij toch ook al dronken? Maar je hebt hem pas weggejaagd, toen hij je tegensprak! Matwejewitsj heb je als een 'achterlijk element' gebrandmerkt en Jasnew toegeschreeuwd, dat hij er maar 'onbezonnen op lospraat'."

Bij deze woorden van Walentina werd Wasili vuurrood van ergernis. Hij overwoog niet of ze misschien gelijk had, maar hij zag maar één ding, namelijk, dat Walentina hem zijn stokpaardje verweet, zijn bouwplan, dat hij met zoveel liefde had uitgewerkt en met zoveel moeite in het bestuur had doorgezet.

„Was je handelwijze soms juist, Wasili Koezjmitsj? Was dat een handelwijze voor een partijlid?"

„En wat zou naar jou mening wel juist geweest zijn?" stooft Wasili op. „De voorzitter in zijn gezicht klaagliederen zingen, wanneer hij doortastend moet optreden? Is dat soms juist? En er niet bij nadenken of je daarmee niet zijn autoriteit ondergraaft bij de leden van de kolchos, vind je dat een handelwijze voor een partijlid?"

„Nee. Dat was geen optreden voor een partijlid", antwoordde Walentina met een vaste stem, terwijl ze hem recht in de ogen keek. „Mijn optreden in de centrale was niet volgens de partij-lijn en onjuist. Ik heb dat dadelijk begrepen, maar wist mijn fout niet meteen te herstellen."

Wasili had zo 'n volkomen en openhartige erkenning van haar fout niet verwacht. Hij raakte de kluts kwijt, zo verrast was hij.

Hij was van nature stijfkoppig en schrok er daarom voor terug zijn fouten toe te geven, zowel tegenover anderen als tegenover zichzelf. De eenvoudige en besliste

manier, waarop Walentina toegaf, dat ze ongelijk had, verjoeg onmiddellijk zijn boosheid en ontspande de atmosfeer.

En zonderlinger wijze — daardoor trok Walentina niet aan het kortste eind, maar kreeg juist de overhand.

„Zo — dat geef je dus toe”, bromde hij, omdat hij niets beters wist te zeggen.

„Maar omdat ik zonder meer ongelijk had, wil dat nog lang niet zeggen, dat jij zonder meer gelijk had!” ging Walentina onverstoorbaar verder. „En de grote moeilijkheid met jou is, dat je zonder vreugde werkt.”

„Een voorzitter van een kolchos is ten slotte geen harmonicaspeler op een dansfeest, weet je?”

„Denk aan Afanasi Loekitsj! Heeft die zich als een harmonicaspeler op een dansfeest gedragen? Maar hoe goed en prettig hebben de mensen bij hem gewerkt en geleefd! Weet je nog hoe jij toen zelf was, Wasili Koezjmitsi? Heel anders dan nu!”

Haar smalle wenkbrauwen gingen omhoog. Uit de diepte van de ogen van de volwassen Walentina keek de kleine Walka-de-ganzenhoedster hem aan, en hij zag, dat ze nog altijd dezelfde was. Ondanks haar verbazingwekkende veranderlijkheid bleef ze toch steeds dezelfde, bleef ze steeds het tot op de bodem van haar ziel zuivere, betrouwbare meisje uit de naburige straat, opgegroeid waar hij ook was opgegroeid, bezorgd over dezelfde dingen, waarover ook hij bezorgd was.

Innerlijk ontroerd zat hij daar. Zij legde haar hand op de zijne en vroeg: „Bedenk hoe jij toen was: vurig, openhartig en vrolijk! Wasili Koezjmitsj, 'oom Wasja', waarom ben je zo veranderd? Word weer oom Wasja! Wees weer de man, die in mijn herinnering leeft, die in de herinnering van heel de kolchos leeft!”

„De jeugd keert niet terug”, sprak Wasili zacht.

„Ik begrijp dat je veel hebt doorgemaakt. De oorlog, je verwonding... maar ook veel moois en goeds. Geef

dat je niet de kracht om in een moeilijk ogenblik te glimlachen? Dat is niet alleen voor jou nodig, maar ook voor de mensen, waar je mee werkt! Doe het om der wille van hen, van de mensen!"

„Zonderling gepraat! In de partijvergadering werp jij de vraag op, waarom de voorzitter niet glimlacht. Wil je soms in de notulen zetten: 'Besloten werd om zo en zo vaak per dag te glimlachen?'" Wasili probeerde om achter deze goedkope aardigheid zijn ontroering te verbergen.

„Je wilt me niet begrijpen, Wasili Koezjmitsj! Ik praat toch over het aller belangrijkste met je?" zei Walentina ontstemd. „Hoe kom je toch zo grimmig? Misschien omdat je het geloof in de mensen om je heen verloren hebt?"

„Allemaal geleuter!"

„Jij vindt dat geleuter!" antwoordde Walentina scherp. „Als ik probeer over het wezen der dingen, over de oorzaak van je fouten te praten, noem jij dat geleuter. Goed! dan zal ik anders met je praten!"

Met de handen in de zakken van haar jasje liep ze om de tafel heen en ging vlak voor Wasili staan. Weer veranderde ze voor zijn ogen. Nu was er geen spoor meer in haar van Walka-de-ganzenhoedster, die hem zoëven tot in het diepst van zijn ziel ontroerd had.

„Nou, die weet van wanten!" dacht Wasili. „Niet voor niets is ze de vrouw van Petrowitsj! Met die moet je oppassen! Ze biedt je schaak en zet je mat, zodat je er bij staat als een domme jongen!"

„Over het wezen der dingen wou je dus niet spreken, Wasili Koezjmitsj? Best! Ik zal je dan vertellen, waarin zich dit wezen uit, van de manier waarop jij de mensen leidt! Een hele maand lang is het je niet gelukt zo 'n eenvoudig vraagstuk op te lossen als het op tijd beginnen. En waarom niet? Omdat je òf in je werkkamer hokt en bevelen schrijft en berispingen uitdeelt, òf, wat nog erger

is, langs de huizen loopt en de mensen naar het werk drijft! Maar hoe dikwijls was je met de mensen op de akker of in het bos? En wat heb je gedaan om belangstelling voor het werk te wekken bij de kolchosboeren en om hun perspectief te tonen? Wat heb je gedaan om te maken, dat de wedijver geen dode letter blijft, maar een levende werkelijkheid wordt? Heb je een lijst met de prestatiecijfers buiten gehangen? Ben je in staat geweest de mensen voor deze prestaties te interesseren? Waar, wanneer en aan wie heb je over de werkmethoden van je beste brigadiers verteld?!”

„Die zijn er niet in onze kolchos en ook geen voorbeeldige methoden!”

„Als die er niet zijn, dan is dat jouw schuld! Dan ben jij niet in staat geweest onze mensen voorbeeldige methoden te leren! Dan ben jij als leider geen kopeke waard!”

Hoe scherper Walentina sprak, hoe lichter het Wasili om het hart werd. Hij zag een mens voor zich, die evenveel hart voor de kolchos had als hij zelf, die de zaken niet slechter verstond dan hij zelf, die hartstochtelijk en ronduit wist te zeggen, waar het op stond, die de fouten aanwees, nuttige gedachten naar voren bracht en goede raad gaf. Hij hoorde nu de echte partijtaal, die hij nodig had als de lucht om te ademen. Bij ieder nieuw, onverbiddelijk woord, dat Walentina hem in het gezicht slingerde, voelde hij zich beter.

„Ik ben het volkomen met Walentina Alexejewna eens”, mengde Boejanow zich in het gesprek. „Wat de praktische oplossing van het vraagstuk betreft, naar mijn mening moeten we er niet als blokken hout bij blijven zitten en ook niet met een bezem door de huizen gaan, maar vanaf morgen allen in brigades naar het werk gaan. We zullen vaststellen, wie bij welke brigade komt, en er met hen op uittrekken. Wat het omgaan met de mensen en al het overige betreft, daarin heeft Walentina

Alexejewna volkomen gelijk. Doe één ding, Wasili Koezjmitsj, denk aan Afanasi Loekitsj en aan je eigen jeugd!”

Wasili hief zijn hoofd op. Er gleed een ogenblik een glimlach over zijn gezicht, onverwacht en vrijpostig als altijd:

„De partijvergadering heeft dus besloten en genoteerd, dat de voorzitter zich verjongen moet? Nu, als de partijvergadering zo 'n besluit neemt, wat blijft mij dan anders over? Ik zal me dus verjongen moeten!”

Toen het derde punt van de agenda, de electrificatie van de kolchos, aan de orde kwam, zette Boejanow een gewichtig gezicht en nam het woord.

„De kolchos heeft een waterkrachtcentrale gebouwd, mooi. Maar dat is nog niet zo 'n prestatie”, begon hij ijverig. „Goed, daar staat hij nu aan de oever! In de huizen branden de lampjes, ook goed! Maar is dat nu de juiste belasting van onze centrale? Hebben we hem gebouwd om hem vet te mesten, dat we zo bang zijn om hem hard te laten werken? Electricisch licht in een boerenhuis, dat telde alleen in vervlogen tijden als een grote stap vooruit! Vandaag de dag moeten wij van de centrale heel andere prestaties eisen; we moeten hem inspannen als een goed trekpaard; we moeten maken, dat hij op de dorsvloer het koren bij tonnen tegelijk dorst; dat hij het water naar de boerderijen brengt; dat hij hout zaagt en de moestuin begiet!”

„Hoe wil je dat doen, als de capaciteit niet toereikend is? In totaal is die maar twintig kilowatt!” wierp Wasili tegen.

„De turbine is niet ten volle belast, en wij kunnen een tweede generator plaatsen!”

„Waar moeten we die vandaan halen?”

„Je bent niet vindingrijk, Wasili Koezjmitsj! Moeten ze ons helpen? Natuurlijk moeten ze ons helpen! Als ze ons niet helpen, wie zouden ze dan moeten helpen? Wij zijn toch de achterlijkste kolchos van het district?” flapte

Boejanow er driftig uit, terwijl hij zijn krullebol schudde. „Laten we naar de hoofdstad van het district gaan, onmiddellijk naar de leiding en zeggen: zo en zo staat het er voor. Sta de achterlijke kolchos credieten toe voor de electrificatie! Laten we naar het electriciteitsbureau gaan en zeggen: Lever de achterlijke kolchos een generator op afbetaling! Laten we naar het magazijn voor de elektrische installaties gaan en zeggen: Geef de achterlijke kolchos vóór alle anderen draad en motoren! En laat er maar iemand proberen te weigeren. Dan moeten we rechtstreeks naar het Gebiedscomité der Partij gaan, naar de overheid, en naar de redactie van de krant en zeggen: zo en zo staat het er voor! Ze willen de achterlijke kolchos niet helpen! Met zo 'n troef in handen kletst een handige kerel zich bij de lijfelijke duivel de hel uit! Voor een achterlijke kolchos vraag je niet, maar eis je! Dat zeg ik je, Wasili Koezjmitsj!”

„Nou, je loopt wel een beetje hard van stapel”, zei Wasili. „Onze achterlijkheid kunnen we niet als troef gebruiken. Dat onze kolchos achterlijk is, is geen grote verdienste tegenover de staat! Ik ben niet van plan om op onze achterlijkheid te speculeren en onze kolchos in het hele district de naam van bedelaar te bezorgen. Een kolchos moet net zo goed als een mens zijn eergevoel hebben. Maar we kunnen wel wat hulp vragen. Ik denk wel dat ze ons in het district en het gebied zullen helpen.”

Als laatste punt stond het algemene politieke werk op de agenda.

Toen het besluit met betrekking daartoe al was geschreven, wierp Wasili een blik op Boejanow en zei met een droge, niet veel goeds belovende stem: „In verband met de kwestie der massa-agitatie wilde ik het hebben over het gedrag van onze electricien, van onze waarde kamerad Boejanow.”

„Mijn gedrag!?” Boejanow sprong van zijn stoel op. „Wat is er met mijn gedrag?”

Een maand na zijn huwelijk was hij ondanks de tranen van zijn jonge vrouw en zonder tegenspraak naar de achterlijkste kolchos gegaan, had daar in de centrale eerlijk en ijverig gewerkt en voelde zich nu een soort voorvechter. Hij vond dat de mensen z'n grote daad moesten waarderen en hem met sympathie en dankbaarheid moesten bejegenen. Dat zijn gedrag iemand niet zou kunnen bevallen, had hij niet voor mogelijk gehouden.

„Ik zal je dadelijk vertellen, wat ik op je gedrag tegen heb”, beloofde Wasili somber. „Voor de massa-agitatie is het niet voldoende, dat je eens per week een voordracht houdt of de leden van de kolchos de krant voorleest. De agitatie van een communist in de kolchos moet uit zijn hele levenswijze spreken. Maar hoe is jouw levenswijze in de kolchos? Je bent de electricien van de kolchos, de meest geziene man — om zo te zeggen onze intelligentie! Van jou komt in de kolchos het licht, van jou komt in de kolchos de mechanisatie. Jij zorgt voor de radio. Van jou komt in de kolchos de cultuur. Als jij de straat opgaat, kijken de meisjes je van achter de ramen na: 'De electricien gaat voorbij!' En als je aan het ene eind van het dorp iets zegt, dan herhalen ze aan het andere eind je woorden: 'De electricien heeft het gezegd!' Behoor je daarmee rekening te houden, of niet? Ik heb dat vele jaren geleden, toen ik de beste tractorist van de kolchos was, zelf ook meegemaakt. Zeven man sterk kwamen we destijds zo van de gebiedscursussen in het district. We liepen over de straat, en de kinderen holden achter ons aan: 'De tractoristen zijn gekomen!' We waren toen de meest geziene mensen van het dorp, maar we hebben ons aanzien hooggehouden — in elk opzicht! Moest er een politieke discussie gehouden worden, dan voerden de tractoristen het woord; moest er een arbeidszondag georganiseerd worden, dan gingen wij aan de spits. Moest er op een nieuwe lening ingetekend worden, dan gaven wij het voorbeeld. Een toneelstuk opvoeren ging

niet zonder ons. Als de jeugd zich op de speelwei amuseerde, speelden onze harmonica's het hardst! Zo hebben wij toen onze rol opgevat. Maar wat doe jij? Overdag werk je in de centrale, goed, maar de hele avond zit je met je jonge vrouw achter de oven. Niet voor niets noemen ze jullie in de kolchos het ovenprinsenpaar. Deze bijnaam slaat de spijker op de kop! Achter de oven zitten en zonnepitten knabbelen, is dat het juiste gedrag voor een electricien?"

„Dat klopt”, gaf Walentina hem gelijk. „Als we ons allemaal zo gingen afzonderen, wat zou er dan van het leven in de kolchos terechtkomen! Kameraad Boejanow, je bent een ontwikkeld en ervaren mens, maar je hebt je zo aangesteld, dat de kolchosboeren je al dadelijk in de eerste dagen een belachelijke, maar rake bijnaam gegeven hebben. Daarvan moet je je bevrijden, ze past een communist niet.”

Boejanow was onthutst en gekrenkt. Zowel de trefende bijnaam „ovenprins”, als de berispende toon van Walentina en Wasili troffen hem.

De kleine partijorganisatie van de kolchos, waaraan hij twee uur geleden nog dacht met een gevoel van neerbuigende welwillendheid, bleek al bij de eerste kennismaking er een te zijn, die eisen stelde en discipline vorderde. Walentina en Wasili lazen hem de les als een kleine jongen. En ze hadden gelijk. Hij was teleurgesteld en beledigd, maar tegelijkertijd verdween de verveling, die hem drukte.

Het laatste agendapunt was al lang afgewerkt en de notulen waren opgesteld, maar nog steeds gingen de drie niet uit elkaar. Ze maakten plannen voor de toekomst. Ze gaven elkaar raad, ze critiseerden elkaar en waren echt blij, dat er nu in de Eén-Mei-kolchos een partijorganisatie bestond, waarvan de richtinggevende en leidende kracht reeds was te voelen.

Ze waren maar met zijn drieën, drie communisten, en ze waren alle drie gewone mensen, met vele zwakheden en gebreken, maar daar zij allen naar hetzelfde hoge doel streefden en er onwankelbaar op afgingen, langs de wegen, die de Partij heeft gewezen, elkaar daarbij streng critiseerden, corrigeerden en aanvulden, werden zij zelf tot die kracht, wier naam „de Partij” is.

Al enige keren hadden ze zich gereedgemaakt om op te stappen, maar dan dook telkens weer een nieuwe kwestie op en ze bleven weer zitten, en ze praatten en raakten niet uitgepraat als mensen, die lang naar elkaar verlangd hebben.

Walentina keek op de klok. „Mijn God! Het is al middernacht! We hebben de hele avond gepraat. Het is de hoogste tijd om naar huis te gaan. Wasili Koezjmitsj, geef me de notulen.”

Hij reikte haar het blad papier toe, maar hield het nog bij een punt vast en begon opnieuw: „Een ogenblik nog, Walentina Alexejewna. Er is me nog iets te binnen geschoten. We hebben er over gesproken, hoe we aan geld voor de aankoop van voer kunnen komen, maar over het vlas hebben we het nog niet gehad. Zoals jullie weet, hebben we een grote massa vlas in voorraad. We hebben wel niet veel gezaaid, maar het is prachtig gedijd. We hebben nog niets afgeleverd. Ik heb het met opzet vastgehouden. Als we geen stro, maar vezels afleveren, is dat voor de staat voordeliger, terwijl de kolchos er duizenden aan kan verdienen. Daarom wilde ik het vlasstro over de hoeven verdelen, zodat de leden van de kolchos het thuis kunnen bewerken. We hebben wel meer vlas gezaaid en het altijd bij de mensen thuis laten bewerken.”

„Daar heb ik mijn gedachten ook al over laten gaan, Wasili Koezjmitsj. Natuurlijk is het beter om vezels af te leveren; waarom zouden we het kolchos-kapitaal uit handen geven? Maar we moeten het niet bij de mensen thuis, individueel, maar collectief bewerken.”

„Collectief? We zijn toch geen vlaskolchos? Volgens het plan zaaien we maar een handje vol. We hebben geen machines en niets, en dan praat jij van collectief afwerken. Nee, we verdelen het vlas over de hoeven, zoals we het altijd gedaan hebben, en klaar is Kees!”

„Het kan wel zijn, dat we het altijd zo gedaan hebben, maar nu moeten we het anders aanpakken. Begrijp je dat niet? We moeten nu nieuwe wegen bewandelen. Laten we dan in de werkplaats geen aggregaten en machines hebben, maar we moeten nu toch beslist collectief werken. En niet in een schuur of een badhuisje of onder de blote hemel, maar in een huis. En dan vrolijk en met liederen!”

„Met liederen?” twijfelde Wasili. „Liederens zingen is niet moeilijk. Geef Frosja maar een seintje, en ze zingt, dat je het drie dorpen ver kunt horen. Maar waar halen we een huis vandaan? Wie zal zoveel stof in zijn huis willen hebben?”

„We vragen het oude, onbewoonde huis van Tanja-dedame”, stelde Boejanow voor.

„Dat zal ze ons niet geven.”

„Zij doet alles, wat Frosja zegt, en met Frosja valt te praten.”

„Maar in dat huis zijn de ovens toch stuk?”

„Alexej kan er met de komsomolsen ovens plaatsen. Dat is in een ommezien gebeurd. Begrijp je dan niet, Wasili Koezjmitsj, dat het hier om een uiterst belangrijke kwestie gaat? We moeten alles doen om te maken, dat er opgewekt en eendrachtig gewerkt wordt en de mensen weer de smaak van het gemeenschappelijke werken te pakken krijgen. Als ons dat lukt, is dat een grote stap vooruit, als we het niet klaarspelen, komt er niets van terecht.”

„Goed, we zullen het proberen! Voor de ovens zal ik zelf wel zorgen.”

Toen Wasili naar huis ging, vond hij, dat Petrowitsj

geen fout had gemaakt, maar de juiste mensen naar de kolchos had gestuurd.

Hij kwam tot de conclusie, dat Boejanow, electricien en communist, een man van grote waarde voor de kolchos was, en Walentina, communiste en agronome, een vrouw, die in alle opzichten opgewassen was tegen haar taak. En dat de partijorganisatie van de kolchos, zoals die nu was samengesteld, strijdvaardig en krachtig was. Vóór hij in slaap viel, overdacht hij nog eens, wat Walentina gezegd had, en haalde in zijn herinnering op, hoe hij zelf voor de oorlog geweest was.

„'t Is waar, ik ben tegenwoordig een ander mens dan vroeger. Ik heb meer kracht en energie, maar een kortere adem. Het klopt ook, dat ik te veel in mijn werkkamer zit.”

Wasili begon met de hem eigen voortvarendheid anders op te treden.

Nog voor de morgenschemering draafde hij al hoog te paard, met een zaklantaarn in zijn hand, over de besneeuwde landweg naar het bos.

„Ik wil met mijn eigen ogen zien, wat en hoe ze gisteren gewerkt hebben, en de mensen vanmorgen niet bij de paardenstal, maar op het veld opwachten. Ze moeten weten, dat hoe vroeg ze ook opbreken, de voorzitter hen al voor is.”

De lichtkring van de zaklantaarn danste en trilde en haalde dan eens een boomknoest en dan weer een ruig besneeuwde dennentak uit de duisternis naar voren. Buiten deze kring leek de duisternis nog dichter en omgaf hem als een ondoordringbare muur.

Wasili inspecteerde de houtaankap. Tussen de jonge pijnen lagen de gevelde stammen klaar voor het vervoer. Ze waren recht en lang en van de takken ontdaan. Wasili steeg van zijn paard, deed een want uit en streefde met zijn hand over de ruwe schors van een stam. De bast was met een dun zijdeachtig laagje bedekt, dat warm leek

aan te voelen. Maar het waren niet de stammen, die hij voor zich zag: op deze donkere vroege wintermorgen in de besneeuwde eenzaamheid van het bos zag hij voor zich een heldere herfstdag, bergen koren en een nieuwe, lichte dorsvloer midden in de kolchosvelden. Geen doodgewone dorsvloer — maar een geëlectrificeerde en daarnaast een nieuwe uitkijktoren en het wachtershuisje en een gereedschapschuur.

Dat was z'n droom, die hem zo na aan het hart lag, dat hij er tegen op had gezien om er in bijzonderheden over te vertellen. Daar, tegen de heuvel, waar nu in plaats van een dorsvloer een verzakt strooien afdak stond, bouwde Wasili in gedachten de gedroomde schuur met dorsvloer, ruim, uit verse stammen opgetrokken en omgeven door een net van elektrische geleidingsdraden. De schuur zou niet ver van het dorp komen te staan, met er naast de uitkijktoren, het wachthuisje en de gereedschapschuur, en elke vreemde zou er langs komen en iedereen, die dwars door de velden zou komen, zou er langs moeten gaan, en allen zouden horen hoe de elektrische motoren zoemden en iedereen zou zien hoe uit de dorsmachine onstuimig het graan stroomde. Onstuimig, en niet zo traag als uit de oude dorskist, maar met behulp van de elektrische stroom zou het te voorschijn schieten als een vrolijke wervelstroom, en de helpers zouden zich moeten haasten om het bijtijds weg te scheppen.

Terwijl Wasili in het donker de lange stammen streelde, zag hij het tafereel zo duidelijk voor zich, dat hij zijn ogen dicht kneep.

„De stammen zijn slecht van hun takken ontdaan”, dacht hij, „en de twijgen zijn niet opgeruimd. Ze zijn nu helemaal ingesneeuwd en moeilijker te verslepen dan gisteren.”

Van de houtaankap reed hij de velden in, waar hij weer slordigheden ontdekte. De mest was op kleine luch-

tige hoopjes, niet op de akkers maar vlak aan de wegrand, gelost.

Daarna reed hij naar de tweesprong, steeg af en bond zijn paard aan een pijnboom. Hier moesten de kolchosboeren voorbij komen, of ze nu naar het bos of naar de akker gingen.

De aanvang van het werk was op acht uur gesteld, maar het was er nu al even over.

„Ze zullen nu wel gauw komen”, dacht Wasili. „Ze kunnen ieder ogenblik hier zijn. Hier zal ik op ze wachten.”

Het begon al wat lichter te worden. De velden glansden blauwachtig tussen de zwarte stroken bos. De pijnen zwegen. Het landschap was stil en verlaten. Alleen een lage wind veegde wat stofsneeuw op. De eenzaamheid en het wachten bedrukten Wasili, zoals de koude sneeuwkapen de ruige pijnboomtweigen terneer drukten.

„Waarom komen ze nu niet? Zou het nog lang duren?” dacht hij.

Om het niet koud te krijgen liep hij met grote stappen heen en weer, vanaf een telegraafpaal langs de ingesneeuwde hoop twijgen, tot aan een grote knoestige pijn met twee kruinen en weer terug. Hij had al een pad in de vers gevallen sneeuw uitgetreden en begon al vlugger en vlugger te lopen. Hij werd nerveus.

„Walentina beweerde, dat ik te weinig heb uitgevoerd. Dat klopt. Afanasi Loekitsj zou in mijn plaats meer gedaan hebben. En mijn contact met de mensen is op het ogenblik zelfs lossen dan de eerste dagen. Ach! Wat is er over van die Wasja Bortnikow, die alles zo vlot van de hand ging? Helemaal niets meer?”

Hij rekte zich uit, schoof zijn muts in de nek, sloeg de kraag van zijn pels neer en gaf zijn hele gezicht aan de vorstige lucht bloot.

„Doe als een frontsoldaat, laat je kop niet hangen! Zet je schrap! Word weer de oude!” vuurde hij zichzelf

aan. „Je krijgt mij er niet onder!” Hij schopte tegen een hoop rijshout. „We nemen het nog tegen je op!” zei hij dreigend tegen een hoop sneeuw aan de rand van de weg. „In ieder geval wacht ik tot jullie komen!” Daarmee bedoelde hij de kolchosboeren, die over tijd waren. „Jullie ontkomt me niet.”

Het gele licht van de zaklantaarn verlichtte in het troebele blauw achtereenvolgens de telegraafpaal, de hoop rijshout en de pijnboom. Het begon Wasili te vervelen op dit kleine stukje heen en weer te lopen. „Paal — rijs — pijn. Paal — rijs — pijn. Nog niemand. De duivel zal ze halen! Geen mens! Het is al lang tijd... Paal — rijs — pijn. Ik lijk wel een eekhoorn in een tredmolen. „Wanneer komen jullie eindelijk, slomers!”

Eindelijk klonken uit de verte luidruchtige liederen. Een paard draafde de helling op. Op de slee, die door Alexej bestuurd werd, zaten meisjes.

„Een half uur te laat!” dacht Wasili geërgerd. Maar hij onderdrukte z'n ergernis, hief de zaklantaarn omhoog en riep met luide, opgewekte stem: „Halt! Wie daar!”

Hij schold niet, scheen hen alleen met zijn lamp in hun gezicht en wees op zijn horloge.

„Half negen! Een half uur verloren! En waarom hebben jullie gisteren het rijshout op de houtaankap niet weggeruimd? Pas op, vrijstertjes, als het tot een bruiloft komt, zal ik jullie vrijers inlichten! Ik zal hun vertellen, wat een slordige meisjes jullie zijn, die het vuil in de kamer de nacht over laten liggen!”

„Wasili Koezjmitsj, we hebben gisteren toch tot laat in de nacht doorgewerkt!”

„We dachten, dat je ons prijzen zou, omdat wij de eersten zijn, die naar het werk rijden! In plaats daarvan krijgen we een verwijt te horen!”

„Jullie zijn een half uur te laat, moet ik jullie daarvoor prijzen? Nee, dan hebben jullie het mis, meisjes! Als jullie morgen weer zo laat zijn, stuur ik je weerom!”

De slede verdween achter een bocht in de weg. Steeds verderaf klonk het gezang van de meisjes. Nauwelijks was Wasili weer alleen of de glimlach verdween van zijn gezicht. Onverzettelijk en somber liep hij op het vastgetreden paadje heen en weer, en in het licht van zijn lamp gingen steeds weer paal — rijs — pijn voorbij.

Dat hij hier, aan de wegrand, op de kolchosboeren moest wachten, maakte dat hun te-laat-komen hem nog ergelijker en ontoelaatbaarder toescheen.

Toen het al licht werd, verschenen er drie voertuigen. Ljoebawa, Pjotr en Ksjoesja reden mest op het land.

Weer wachtte hij bij de tweesprong, tot ze dichterbij kwamen, en wees op zijn horloge.

„Waarom hebben jullie de mest zo maar neergegooid en die niet behoorlijk aangestampt? Wie het land goed wil bebouwen, moet ook goed de mest versjouwen.”

Als volgende kwam Matwejewitsj's brigade op weg naar de houtaankap voorbij.

„Zo laat, Matwejewitsj!” riep Wasili verwijtend tegen hem. „Ze zeggen, dat de oudjes gelijk met de kippen opstaan en de jonkies niet laten slapen. Maar bij ons is het omgekeerd. Alexej is met de meisjes al lang voorbij, terwijl jij met je vrouwen verdraaid langzaam op gang komt!”

Matwejewitsj merkte verlegen op: „De een komt na de ander aangetrippeld. Je staat maar eindeloos op ze te wachten.”

„Nou, wacht dan niet op ze! Die te laat komen, moeten maar naar de houtaankap lopen.”

Na Matwejewitsj kwamen ze één voor één langs. Wasili keek op zijn horloge en bromde: „Wat sukkelen jullie achteraan, behoorlijke kolchosboeren zijn al lang aan het werk!”

Tegen sommigen zei hij helemaal niets, maar volgde hen alleen met de ogen.

Toen de laatste nakomer naar het werk gegaan was,

reed Wasili opnieuw naar het land. Het trage begin van de werkdag had zijn stemming bedorven. Hij voelde weer die knagende ontevredenheid, die hij de laatste tijd aldoor gevoeld had.

Op een open slede kwam Walentina voorbijgereden, ze riep vrolijk: „Oompje, Wasja! Andrej heeft opgebeld! In de hoofdstad van het district zijn elektrische apparaten aangekomen! We kunnen electromotoren krijgen! Ze komen met de eerste de beste vrachtauto, die deze kant uitkomt.”

De slee gleed voorbij en verdween achter een kromming van de weg. Het verse spoor van de ijzers glansde in de morgenzon.

De vrolijke en vriendschappelijke stem van Walentina en ook het besef, dat de kleine, onvermoeibare Petrowitsj een paar dozijn kilometer hier vandaan in zijn werkkamer voortdurend met de kolchos meeleeft en voor hem zorgde, beurde Wasili op. Hij spande zich in en overwon zichzelf opnieuw.

„Waarom laat je je kop hangen, slappe vaatdoek? Vandaag gaat het slecht, maar morgen wordt het beter! Vooruit, krabbel weer overeind! Word weer de oude!”

Hij liet z'n paard achter en ging opgewekt en vastberaden, met zijn pels los, naar de plaats, waar de oudere kolchosboerinnen de mest aflaadden.

„Hebben jullie het koud, wijfjes?” riep hij vrolijk. „Wie moet ik verwarmen?” Hij trok zijn pels uit, wierp die Ljoebawa over haar schouders en greep haar mestvork.

„Vooruit, ik ga met jullie samen de mest uitstrooien. wijfjes!” Hij begon vlot te werken en maakte er grappen bij: „Is het koud, vrouwtjes? Hindert niets! We worden wel warm! Valt het jullie zwaar? Hindert niets! Het zal gauw beter gaan! Wacht maar tot we een goede oogst van deze akker hebben binnengehaald! Dan gaan we feest vieren, en dan zal ik voor elk van jullie een man zoeken!”

Hij had helemaal niet verwacht, dat die paar eenvoudige grapjes zo'n uitwerking op de mensen zouden hebben. Alle gezichten stonden vrolijk, en het werk vlotte veel beter.

„Wat heb je, dat je zo vrolijk bent?” vroeg Ljoebawa.

„Ze hebben me gisteren in de partijvergadering m'n vet gegeven, en dat heeft me goedgegaan!”

„Dus als ze jou uitschelden word je vrolijker?”

„Wat had je dan gedacht? Een oude samowar gaat ook glimmen, als je die met de schuurdoek oppoetst! Zal ik jou ook eens een beetje opvrolijken?”

„Wou je me opvrolijken? Op jouw manier zeker? Uitschelden dus?”

„Goed geraden! Vertel me eens, waar je kop eigenlijk zit? Je bent anders altijd zo bij de pinken, maar kijk me dat hier nou eens aan! De mesthopen zijn los, helemaal niet aangestampt! Zo bederf je de mest! Of hebben jullie helemaal vergeten iemand voor het aanstampen aan te wijzen? Nog iets. Het is nu al de tweede dag, dat jullie mest rijden, maar jullie zijn nog niet eens op het idee gekomen om van de bak één schot los te maken. Dan gaat het lossen immers veel gemakkelijker. Pjotr!” riep hij over de akker. „Hé daar, Pjotr! Rij naar de paardenstal en breng aan elke bak een afneembaar schot aan! Kijk hier, zo!” Hij wees Pjotr hoe hij dat doen moest. „Maar vlug! 't Is een kleinigheid! 't Is in twee minuten gebeurd!”

Daarna reed hij naar de houtaankap en maakte grapjes met de houthakkers. Hij gaf hen de raad aan de andere kant van de heuvel een glijbaan voor de stammen aan te leggen en het hout op die manier langs een kortere weg te vervoeren.

„Maar daar is toch een greppel”, probeerde Matwejewitsj er tegen in te brengen. Hij ergerde zich, dat hij niet zelf op die goede gedachte was gekomen.

„Dat was in de herfst. De greppel is nu volgesneeuwd.

„Als je er nog wat takkenbossen in gooit en de sneeuw gelijkstampt, zal het best gaan.”

Wasili reed naar de greppel en hielp bij het gelijkmaken. Hij lachte en grapte onder het werk, maar er gingen hem verontrustende gedachten door het hoofd: „Die mensen werken zonder interesse. Je moet ze op de eenvoudigste dingen wijzen. Wat is dat nu voor werk!”

Toen hij tijdens de middagschaft samen met de kolchosboeren naar de paardenstal terugging, hoorde hij, dat het afladen van de mest na de verandering van de bakken veel vlugger ging en dat met behulp van de nieuwe glijbaan deze morgen evenveel hout vervoerd was als gisteren de hele dag. Allen waren opgeruimder dan de vorige dagen en hartelijker tegen hem dan hij gewoon was. Wasilisa zei: „Zie zo, Wasili Koezjmitsj, nu kennen we je weer. We hadden al gedacht, dat we een vreemdeling tot voorzitter gekozen hadden, zonder te weten, wie hij was.”

Enige dagen lang prutsten Alexej en Pjotr aan een oude vlasbraakmachine, die Wasili in een naburige kolchos gekocht had, om die weer bruikbaar te maken. Alexej, die erg veel van machines hield, deed het met vreugde, terwijl Pjotr het hoofdzakelijk deed om Alexej een plezier te doen.

Alexej's onveranderlijk open en sterk karakter trok de rusteloze Pjotr onweerstaanbaar aan, wellicht juist omdat hij hem onbegrijpelijk en raadselachtig leek, als een wezen van een andere soort.

„Wat ben jij voor een merkwaardig mens, Alexej? Je lijkt zacht, maar je bent er niet onder te krijgen!” zei Pjotr, die naast de machine hurkte en de losgelopen schroeven aandraaide. Je lijkt meegaande, maar in werkelijkheid ben je niet van je stuk te brengen! En daarbij ben je zo rustig als een boom! Vaak benijd ik je gewoonweg! Als ik een meid was zou ik voor niemand anders ogen hebben dan voor jou! Maar soms word ik woedend!

Ben je dan een ouwe man? Je leven is één en al orde-
lijkheid."

„Het zit hem er niet in, dat ik oud ben, maar dat in
mijn hoofd alle schroeven vast aangedraaid zijn", glim-
lachte Alexej.

„En bij mij?"

„Bij jou, jongetje, zijn alle schroeven goed aange-
draaid, maar het tiende schroefje mankeert."

„Wat is dat nou weer, het tiende schroefje?"

„Zo iets bestaat. Weet je: het komt voor, dat alle on-
derdelen van een machine in orde zijn, dat de transmissie
functioneert, de tandraderen in orde zijn, maar dat een
enkel klein en onaanzienlijk schroefje, het tiende schroef-
je, ontbreekt, zodat de machine toch niet regelmatig lo-
pen kan."

De oven werd geplaatst, het huis in orde gebracht en
er werden banken en manden in gezet, handbraken en he-
kelstokken lagen gereed, terwijl de vlasvoorraad uit de
schuur in het voorhuis lag opgeslagen.

Op het eerste gezicht zou men denken, dat alles ge-
makkelijk en als vanzelf gegaan was, maar in werkelijk-
heid was het het resultaat van de onophoudelijke zorg van
Walentina. De eerste dag, dat er in het vlashuis gewerkt
zou worden, had Walentina zich voorgesteld als een grote
feestdag en ze wilde die daarom zorgvuldig voorbereiden.
Ze deed alles om zoveel mogelijk mensen in deze voor-
bereiding te betrekken, want ze wilde, dat allen zich ver-
antwoordelijk zouden voelen voor deze nieuwe werk-
plaats.

Alexej en Pjotr herstelden de machine. Matwejewitsj
timmerde de banken. Jasnew leidde het herstellen van de
oven en Ksjoesja reed er leem en stenen voor aan. Lena
lapte met de schoolkinderen de ramen, en versierde de
muren met portretten en guirlandes. Het organiseren van
het vlashuis, dat op zichzelf een eenvoudige zaak was, eis-
te van Walentina veel zorgen en moeiten.

Ze was bijna nooit meer alleen: zodra ze zich op straat vertoonde, riep iemand haar uit het raam iets toe, of kwam met een dringende aangelegenheid tot haar.

Ook kwamen de schoolkinderen vaak aanlopen om haar de nieuwe plakaten te laten zien, die zij voor het vlashuis hadden opgescharreld. Of Matwejewitsj kwam om haar over de hoogte van de banken te raadplegen, of Ksjoesja hield haar staande om over het slechte leem voor de oven te klagen. Een ware maalstroom van vragen en mensen wentelde zonder ophouden om haar heen.

„Je bent net een kloek met kuikens”, zei Wasili tegen haar, „je bent nooit alleen.”

Iedereen merkte wel, dat ze het druk had, maar niemand wist hoeveel rekenen en hoofdbreken het werk kostte en hoeveel opwinding, hoop en vrees het meebracht.

„Zou het lukken of niet?” dacht ze. „De duizenden, die wij met het verwerken van het vlasstro verdienen, zijn niet de hoofdzaak. De hoofdzaak is of we het voor elkaar krijgen om iets kleins in iets groots te veranderen, van de werkdag een feestdag te maken. Als alles zo wordt, als het mij voor ogen staat, zal die dag een keerpunt in het leven van de kolchos worden, en als het niet lukt, wordt het alleen maar een middel om wat geld, dat we nodig hebben, bij elkaar te krijgen.”

Als ze Andrej ontmoette of met hem telefoneerde en hij haar vroeg, hoe het met het partijwerk stond, antwoordde zij: „Voorlopig nog slecht. Ik heb het gevoel, dat ik nog niet goed begonnen ben en mijn waarde als secretaresse van de partijorganisatie nog niet heb kunnen tonen. In de kolchos gaat het iets beter. De discipline en de stemming zijn vooruitgegaan, maar een duidelijke ommekeer is er nog niet. Er is nog niets gebeurd, waarvan ik zeggen kan: Kijk, dat heb ik volbracht! Dat heb ik als secretaresse van de partijorganisatie bereikt!”

Wasili hechtte aan de inrichting van het vlashuis niet zulk een grote betekenis als Walentina. Het was

voor hem alleen maar een middel om aan het nodige geld te komen, en hoewel hij Walentina graag en energiek hielp, twijfelde hij aan het succes.

„De kolchosleden zullen twee dagen in ons vlashuis werken en dan weglopen. Ze haasten zich overdag zelfs bij het noodzakelijke werk niet. Hoe wil je ze dan 's avonds voor 'overwerk' bij elkaar krijgen? En een vaste brigade er voor aanwijzen kunnen we ook niet, omdat we toch al te weinig mensen hebben. Hout aanvoeren, mest rijden, reparatiewerk en alle mogelijke andere dingen.”

Toen het vlashuis kant en klaar was, kwam Tanja-dame uit nieuwsgierigheid kijken. Ze sloeg de handen in elkaar en zei: „Mijn God! Waarvoor die guirlandes, die portretten en al die opschik! Dat komt toch allemaal onder het stof te zitten!”

„De mensen zullen in een mooi huis ontvangen worden”, antwoordde Walentina.

Voor de opening van het nieuw ingerichte vlashuis kwamen de leden van de kolchos om zeven uur, na het beëindigen van de dagtaak, bij elkaar. Alexej verscheen in zijn Zondagse kleren en een beetje plechtstatig. Zijn krullend haar was zorgvuldig naar één kant gekamd en zijn hemd keurig gestreken. Hij zag er zo feestelijk-plechtig uit, dat Walentina ontroerd dacht: „Hij begrijpt, waar het om gaat!”

De komsomolsen kwamen met de vrolijke Tatjana aan het hoofd. Met begrip en welwillendheid voor al het nieuwe kwamen Awdotja en de gezellige en nieuwsgierige grootmoeder Wasilisa aan. Ook de algemeen geachte vertegenwoordiger van de oude generatie, Matwejewitsj, kwam. Dan kwam Pjotr met zijn vrienden. Allen, die uitgenodigd waren, kwamen en werden gevolgd door een lange stoet van ongenode gasten, die nieuwsgierig waren om te zien, wat de komsomolsen nu weer bedacht hadden.

Frosja — dat overmoedige kopje — verscheen met een kakelbonte hoofddoek en nieuwe oorringen. Haar lippen waren geverfd en haar haren gekruld. Ze ging in de deuropening staan om al haar pracht en heerlijkheid door allen te laten bewonderen.

Ze had mooie en verschillend gekleurde ogen: het ene was lichtblauw en het andere groengeel als van een kat. Deze omstandigheid verontrustte haar geen zier en verhinderde haar niet om zichzelf als de grootste veroveraarsster der harten in het dorp te houden.

„Gaan jullie een zangavondje geven? Waarom zijn die lui zo vroeg gekomen? Waarom ben ik niet uitgenodigd? Wat zijn dat voor toestanden?”

„Waarom zouden we je uitnodigen? Jij komt toch wel!”

Volgens het plan, dat door Wasili en Walentina was opgesteld, zou eerst Alexej uit naam der komsomolsen een toespraak houden. Hij ging bij de tafel staan en streek zorgvuldig en lang zijn lokken glad. Allen keken naar hem. Walentina werd ongerust.

„Zeg je nou wat? Waarom begin je nog niet?” wendde ze zich in gedachten tot haar neef. „Je hebt je nu lang genoeg over je haar gestreken. Gewoon belachelijk! Steek van wal!”

Eindelijk zat Alexej's haar, zoals het naar zijn mening past voor een redenaar, die een gewichtige rede moet houden.

„Kameraden!” begon hij. „We moeten er voor zorgen, dat de kolchos de vroegere bloei weer terugkrijgt. We moeten zorgen dat het vee gezond en sterk wordt, we moeten de akkers goed bemesten en ons voorbeeldig op de voorjaars-uitzaai voorbereiden. Daartoe zijn extra geldmiddelen nodig. De staat heeft ons een lening beloofd, maar we moeten ook zelf de handen aan de ploeg slaan en niet alleen op hulp van buiten wachten. Wij komsomolsen hebben het kolchosbestuur ons woord gegeven,

dat wij voor 1 Januari minstens dertig duizend roebel bijeen zullen brengen. Volgens onze berekeningen kunnen wij die som verdienen, als we het vlasstro goed bewerken en het niet als stro, maar prima vlasvezels afleveren. In de kolchos heeft zich veel onafgedaan werk opgestapeld, terwijl wij maar over weinig mensen beschikken. Daarom hebben wij besloten het bewerken van het vlasstro in de avonduren te doen, na het werk. Wie onze kolchos vooruit wil helpen, laat die zelft, vrijwillig en uit eigen beweging hier blijven en zich bij een van de werkgroepen laten inschrijven. Hiermee besluit ik mijn rede, kameraden. Verdeel je in groepen, en laten we het werk beginnen!"

Dadelijk gonsden de stemmen door de kamer.

„Frosja, kom in onze groep! Met jou gaat het vrolijker!" riep Walentina.

„Ik wil bij Alexej in de groep. Aljosja, neem je ook gezellige lui op, of mogen bij jou alleen maar ernstige mensen komen?"

„Wij nemen iedereen op, die graag wil werken."

„Goed! Haal het vlasstro maar uit het voorhuis!"

Het stro ritselde, stof dwarrelde door de lucht, de zoetige geur van het vlas vervulde de kamer.

Alexej stroopte zijn mouwen op en ging aan de braakmachine staan. De eerste garve ritselende vlasstengels werd van de sorteerplaats naar de voorbereiding en van daar naar de machine doorgegeven, en de eerste bundel zijdeachtige, grijze vlasvezels werd plechtig op de tafel gelegd. Pjotr hield het vlas in de hoogte: „Kijk! Onze eerste roebel boven het plan!"

„Geef hier, dan hang ik hem aan de muur!" Tatjana wond het vlas om een dennenguirlande. „Laat het hier blijven hangen, als aandenken aan deze avond!"

Allen praatten vrolijk door elkaar.

„Onze kolchos stond vroeger in aanzien en zal spoedig weer in aanzien staan!"

„Weten jullie nog hoe het toen was? Als we voor een vergadering naar Oegreen reden, zag iedereen direct al aan de paarden, dat daar de Eén-Mei-kolchos aankwam. De moren waren verzorgd en geroskamd en hadden halzen als zwanen! Waar we ons lieten zien, overal werden we benijd.”

„Frosja, waarom heb je een nieuwe hoofddoek omgedaan?” zei de zuinige Awdotja verwijtend. „Die wordt toch stoffig!”

„Als deze stoffig wordt, koop ik weer een andere! Voor onze eerste komsomolbrigade en voor ons juweel van een brigadier, onze Alexej, geef ik graag m'n doekje, en mezelf!”

„Dus wij tweeën zijn ook tot de komsomols toegetreden, Wasilisa Michailowna?” schertste Matwejewitsj.

„Waarom zouden we geen komsomolsen zijn? Ze zeggen wel, dat de oude mensen nog van de oude stempel zijn, maar ik vind, dat wij, oudjes, toch eigenlijk de kern van de kolchos vormen!” antwoordde grootmoeder Wasilisa spraakzaam.

Het vertrouwde werk, het grote en eendrachtige gezelschap en de attenties, die de jeugd haar bewees, stemden haar blij. Haar pezige handen sorteerden snel en handig de dunne, broze stengels.

„De jeugd is tegenwoordig verwend!” zei ze plotseling tegen de komsomolsen. „Wat ze jullie ook geven, het is altijd te weinig en nooit mooi genoeg. Kijk me die Frosja eens aan! Ze is met een nieuwe doek om naar het werk gekomen! 'Als deze stoffig wordt, koop ik een andere', heeft ze gezegd! Kinderenlief, ik zal je eens wat over mezelf vertellen!” Zij omvatte allen met haar blik, ging vergenoegd, omdat ze allemaal luisterden, wat makkelijker zitten en vervolgde: „Nou dan, kinderen, ze hadden me eens een kalfje gekocht, zo'n klein ding!” Ze hief een bundel vlas ongeveer een meter boven de vloer. „En het is gegroeid en gegroeid en eindelijk een koe geworden.”

Op Wasilisa's gezicht tekende zich een zo blijde verbazing af, alsof de verandering van een kalfje in een koe een heel zeldzame en bijzonder gelukkige gebeurtenis was. „Ik had toen een hoofddoek en die had ik eens gewassen en toen over de heg te drogen gehangen. En toen is die koe gekomen en heeft hem kapotgebeten! O jé! O jé!” Wasilisa kneep haar ogen dicht en wiegde met haar hoofd, alsof ze kiespijn had. „Wat heb ik gehuild, toen ik dat zag! Mijn enige hoofddoek! En die heeft de koe kapotgebeten! Of jullie me geloven of niet, maar ik heb mijn haren uit mijn hoofd getrokken! Toen kwam mijn schoonvader en vroeg: „Waarom huil je?” Ik schaamde me om hem te zeggen, dat de koe mijn hoofddoek kapotgebeten had. Je kon nooit weten of hij niet zou gaan schelden, de lomperd. Ik zei dus niks. Maar hij drong aan: 'Voor den dag er mee! Waarom grien je?' 'Omdat de koe mijn hoofddoek stukgebeten heeft!' 'Je huilt dus om je hoofddoek? Wees maar stil! Als we naar de markt in Oegreen gaan, kopen we wel een nieuwe voor je.' Ik kan jullie niet vertellen, hoe blij ik was! En wat denk jullie, kinderen lief?” en Wasilisa legde haar bundel vlas neer en wierp een verontwaardigde blik op haar auditorium, als verwachtte ze, dat iedereen met haar verontwaardigd en verbaasd zou zijn. „Mijn schoonmoeder kocht geen hoofddoek voor me en ze stookte ook haar man op om het niet te doen. En zo heb ik tot spot van iedereen met een kapotgebeten hoofddoek rondgelopen.”

Wasilisa zweeg en staarde somber voor zich uit, alsof ze niet de balken van de muur, maar het verre verleden zag.

Er viel een stilte in de kamer. Men hoorde alleen het ritselen van de vlasstengels en het ratelen van de machine.

„Tja...” zei Matwejewitsj langgerekt. „Deze herfst moest mijn kleinzoon naar school. Hij blerde: z'n moeder had geen overschoenen bij zijn viltlaarsjes gekocht.

Ik zei tegen hem: 'Doe voetlappen om en trek bast schoenen aan, dan is het ook goed.' Maar had ik dat maar niet gezegd. De hele familie overstelpte me met verwijten: 'Je wilt zeker, dat de mensen je kleinkind zullen uitlachen!' Nou, ik zelf heb voor mijn veertigste jaar nooit overschoenen gehad en laarzen had ik alleen maar om er mee te pronken. Ik ging 's Zondags barrevoets naar de kerk met mijn laarzen op mijn rug. Pas op de drempel van de kerk trok ik die aan, liet ze tijdens de dienst bewonderen, maar zo gauw was ik niet buiten of daar gingen ze weer over mijn schouder. Zo ging dat toen."

Steeds hoger werden de bergen gesorteerde vlasstengels.

Grootmoeder Wasilisa begon het vlas te hekelen en zat daar. Als in een wolk van grijs-witte, gladde, vlokkiige draden. Die draden kwamen op de tafel en zweefden door de lucht. Het leek of de hele kamer en alle aanwezigen door tere en lichte draden werden omsponnen.

Awdotja hief het hoofd op, schoof haar doek recht en begon te zingen:

*Gezaaid, ja, gezaaid, ja, heb ik het vlas,
Het gezaaid zonder rust en gezongen daarbij
En onder het zingen gestampt met mijn voet...*

Ze had een tere en zwakke, maar heel zuivere stem.

Gedij toch, gedij toch, mijn wit vlas,

klonk het zacht als een schuchtere bede.

Gedij toch, gedij toch, mijn wit vlas,

viel Ljoebawa in met gebiedende en enigzins schrille stem, alsof ze eiste en beval.

*Vlas, mijn vlas,
Mijn wit vlas,*

klonken dozijnen stemmen boven de vezelige heuvels van vlas en afval uit.

Achter een baal stengels vlijde Frosja zich tegen Pjotr aan en fluisterde hem op de klanken van het lied ondeugend toe: „Wat heb jij een prachtige lokken! Net zo blond als het vlas!”

„Pas op, Frosja”, waarschuwde Pjotr haar goedmoedig. „Of ben je al vergeten, hoe de jongens je van de winter een pak slaag hebben willen geven?”

„Ik zou het verdiend hebben! Je moet niet met vier jongens tegelijk aanpappen!” gaf Frosja zonder meer toe.

„Pas maar op, dat je dat pak slaag van het jaar niet krijgt!”

Ze antwoordde niet, lachte alleen maar, vlijde zich nog dichter tegen hem aan en zong, met het lied instemmend, in zijn oor:

Mijn wi-i-i-i-t vlas!

Intussen zette Awdotja het volgende couplet al in.

*Gehekeld, gehekeld, heb ik het vlas,
Gehekeld zonder rust en gezongen daarbij...*

In de stofwolken schemerde de strengen vlas, gloeiden de verhitte gezichten en deinde het lied, nu eens gedragen, dan weer vrolijk, op en neer. En op de maat leken ook de zijige strengen te schommelen, de lachende monden en ogen en de rappe handen te gaan.

Er kwamen steeds meer mensen. Ze zochten een plekje om te werken en stemden met het lied in. Men hoorde afzonderlijke stemmen: „Zo hadden we al lang...”

„Het is gelukt! Het is in orde!” dacht Walentina blij. „Wat een massa mensen! Ze zijn bijna allemaal gekomen! Zelfs Malanja, van wie ik het nooit had gedacht! Andrej zal wel in spanning over mij zitten! Ik ga even weg naar het kantoor om hem op te bellen: 'Het is gelukt! Het is beter gegaan dan ik had durven hopen!'”

Vanuit de andere hoek van de kamer wierp Wasili haar een hartelijke blik toe.

Tot dusver had hij alles, wat zij over vrolijkheid bij het werk en het zingen in het vlashuis gezegd had, voor „vrouwenpraat” gehouden, dat je niet zo ernstig hoeft te nemen. Maar nu zag hij, dat Walentina in haar optreden, vanaf de inmenging in zijn twist met Matwejewitsj in de centrale, tot het dispuut over „het glimlachen van de voorzitter” in de partijvergadering naar deze avond in de vlaskamer, één regelrechte en konsekvente lijn volgde.

„Zij en ik zijn als twee emmers aan één juk of als twee wielen aan een wagen. De één kan zonder de andere niet van zijn plaats, maar samen rijden ze duizend kilometer ver.”

Hij liep op Walentina toe en legde liefdevol zijn zware warme hand op haar schouder. In zijn blik lag dankbaarheid en erkenning.

Niet op de vroegere, wat grove en autoritaire toon, maar ongewoon vriendelijk, zei hij tegen haar: „Goed, dat je ons op deze gedachte hebt gebracht, Walentina Alexejewna. Het is alsof we zuurstof inademen... Hoe je het ook neemt, we bewerken vandaag wel voor een half duizend.”

Walentina keek naar hem op: „Wij verwerken vandaag voor meer dan duizend, Wasili Koezjmitsj. En hoor hoe de mensen nu praten van: 'Wij', 'Ons', 'Bij Ons'. Deze worden zijn meer waard dan duizenden!”

Hoofdstuk VIII

IN STEPANS HUIS

Midden in de dorpsstraat was een drietons-vrachtauto blijven staan. De chauffeur was aan de motor bezig en vloekte daarbij verschrikkelijk. Doenjasja kwam, warmpjes ingepakt in een mantel en een doek en met haar voeten in veel te grote laarzen, met grappige haast op hem toegelopen.

„Druk je een beetje netter uit, het kind hoort alles”, zei Wasili, die de chauffeur hielp. Hij wilde zijn dochtertje op zijn arm nemen, maar ze maakte zich zwijgend los, ging resoluut naar de motor, stond er een poosje zwijgend voor, zonder haar als twee zwarte torretjes glanzende ogen er van af te wenden en gaf plotseling kort en bondig haar mening te kennen: „De carburator is verstopt.”

Wasili en de chauffeur barstten onwillekeurig in lachen uit.

„Moet je die specialist eens horen!” riep de chauffeur proestend. „Ze slaat de spijker op de kop! De carburator is werkelijk verstopt! Alle eerbied voor je dochtertje, Wasili Koezjmitsj! Toen wij op die leeftijd waren, wisten we niet eens hoe een auto er uit zag! Maar zij laat ons niet eens aan het woord komen! Wat zeg je d'r van: De carburator is verstopt.”

Vrolijk gestemd nam Wasili zijn dochtertje op de arm: „Een drommelse meid ben je, Doenjasja! Ga zo voort! Wie heeft je geleerd, wat een carburator is?”

„Pappie.”

Wasili begreep het: Zij bedoelde Stepan. Zijn vrolijkheid was meteen verdwenen. Zijn kleine meid deed hem voortdurend verdriet. Zij erkende hem niet en kon Stepan niet vergeten. En dat terwijl hij van haar juist het meest hield, meer nog dan van zijn oudste dochter. Hij wist zelf niet, hoe dat kwam. Misschien doordat Katjoesja was opgegroeid in de jaren, toen hij zich nog jong en gelukkig voelde in zijn gezin en nog niet die sterke behoefte naar huiselijke warmte en tedere afhankelijkheid voelde, waaraan hij nu zo'n behoefte had.

Doenjasja was een openhartig, onbeschroomd kind, dat geen ogenblik kon stilzitten. Als haar moeder haar een tik gaf, vroeg ze onthutst: „Mammie, mammie, is dat voor straf of voor de grap?”

Voor haar was niet de pijn, maar de straf maatgevend.

Antwoordde moeder: „Het was voor de grap om te maken, dat je geen kattelkwaad zou uithalen”, dan verdroeg Doenjasja vredig de hardste klappen, maar als moeder zei: „Ik heb je geslagen, stoute meid!” dan vergoot ze bij de minste aanraking de bitterste tranen.

Je moest altijd op haar letten. Telkens haalde ze streken uit en gewoonlijk niet eens stilletjes.

„Katjoesja, ga eens kijken wat Doenjasja in het voorhuis uitspookt!” vroeg Awdotja, door een plotselinge en verdachte stilte verontrust.

„Katoesjka ging kijken en zei: „Ze doet niks. Ze staat alleen maar voor het raam.”

„Dan heb je niet goed gekeken”, klonk gedempt en brommerig Doenjasja's stem uit het voorhuis. „Ik druk de ruit in...”

Awdotja rende naar voren. Doenjasja stond voor het raam en drukte uit alle macht voorhoofd en neusje tegen de ruit.

„Wat voer je daar uit, kleine heks?”

„Mammie, kijk, de ruit geeft mee!” antwoordde Doenjasja stralend.

Haar rechtvaardigheidsgevoel was sterk ontwikkeld.

Op zekere dag verbaasde Wasili, toen hij eventjes naar huis kwam, zich over de ongewone stilte.

Doenjasja was alleen thuis. Ze stond muisstil in de hoek achter de oven, waar haar moeder haar gewoonlijk liet staan om haar te straffen, en ze krabbelde met een gezicht of er niets aan de hand was aan het leem van de muur.

„Mammie heeft je zeker gestraft, niet?”

„Nee”, antwoordde Doenjasja onverschillig.

„Waarom sta je dan hier?”

„Zo maar, omdat ik er zin in heb.”

„Je hebt toch zeker wel iets uitgehaald?”

Doenjasja zweeg.

„Is er wat gebeurd?”

„Ja, in de keuken is een kopje gebroken”, antwoordde Doenjasja gemaakt onverschillig, alsof ze niets met het gebroken kopje te maken had.

„Aha! In de keuken is een kopje gebroken, zeg je, en jij staat 'zo maar' in de hoek, zeg je? Hoe kwam het, dat het gebroken is? De poes heeft het zeker met zijn staart omgegooid?”

Doenjasja liet het hoofd hangen: „De poes, ja, ja, met zijn staart. . .”

„Ach, wat een deugniet! Die zal ik er van langs geven! Haal de bezem maar eens!”

Doenjasja knipperde met haar ogen, en over haar rozig gezichtje biggelden twee tranen.

„Geef poesje maar niet met de bezem! Ik was het, -u! . . .”

Ze begon bitter te huilen, zodat de tranen zo maar langs haar wangen stroomden.

Over haar hele lijfje trillend vlijde ze zich tegen Wasili aan. Omdat ze grootmoeders lievelingskopje gebroken had, was ze zo vertwijfeld geweest, dat ze, om haar ellende zelf wat te verlichten, voor straf maar in de hoek was gaan staan. En hoe verdrietiger ze was, des te onverschilliger gedroeg ze zich.

„Precies als ik”, dacht Wasili. „Helemaal mijn karakter.”

Alles aan haar verbaasde hem en bracht hem in verrukking. Alles leek hem heel bijzonder. Maar zij bleef trouw en aanhankelijk naar Stepan verlangen, terwijl zij Wasili meed, omdat zij voelde, dat het zijn schuld was, dat haar geliefde „pappie” weg was. Niet alleen van de kant van zijn jongste dochter, maar ook van de kant van zijn vrouw voelde Wasili steeds een onbegrijpelijke en zwijgende vervreemding.

Awdotja omringde hem met liefderijke zorg, maar aan deze zorg ontbrak de vroegere warmte, hij leek hem plichtmatig, zodat die hem geen vreugde gaf.

Ze kookte lekker voor hem, deed haar best dat in huis alles keurig schoon was, als hij thuis kwam, maar ze had geen grapje of een vrolijke glimlach voor hem. En hij kwam alleen maar voor enkele ogenblikken thuis, keek helemaal nergens naar om, ging aan tafel zitten en zei kortaf: „Awdotja, geef me wat te eten. Maak voort!”

Hij at vlug en zwijgend en keek rond met niets ziende ogen: de zorgen overweldigden hem. Honderderlei moeilijkheden drukten op zijn schouders, maar hij wilde en kon er niet over praten, terwijl Awdotja er niet toe kon besluiten hem er naar te vragen. Na het zwijgzaam middagmaal ging hij dan weer weg om eerst laat in de avond thuis te komen, moe, ontstemd en verzonken in zijn beslommeringen en zorgen, die zij niet kende.

En zij, gekweld door haar stille verlangen naar Stepan, beperkte zich steeds meer tot de rol van zijn zwijgende bedienster, in plaats van te pogen voor haar man een kameraad te zijn, die er recht op had zijn zorgen en moeite met hem te delen. Zelfs in vroegere jaren had deze rol haar niet gelegen, en nu kende ze Stepan, nu kende ze de rijkdom van een echte liefde en vergeleek ze onwillekeurig haar huidig leven met dat van vroeger, Stepan met Wasili en verlangde steeds sterker naar Stepan terug.

Haar bedroefde gezicht en haar angstige blik, die iets scheen te verbergen, prikkelden Wasili.

„Haar man is teruggekomen, en zij trekt een gezicht als bij een begrafenis”, dacht hij. „Alles heb ik haar vergeven. Ben ik soms geen goed echtgenoot? Ze geeft er niets om en ze kijkt of zij niet mij, maar ik haar tekort gedaan heb.”

Hij vond, dat Awdotja zijn goedheid niet voldoende op prijs stelde en, verbitterd door zijn gedachten, werd hij steeds grover en koeler tegen haar. En zij kropte haar verdriet op.

„Op een enkel woord van hem heb ik Stepan dadelijk uit mijn leven verbannen. Waarom kijkt hij mij dan aan,

alsof ik ver beneden hem sta?" dacht zij. „We moeten het uitpraten, tot op de grond uitpraten. Maar wat zal ik tegen hem zeggen? Dat ik ongelukkig ben met hem, dat ik maar steeds aan Stepan moet denken? En als ik dat zeg, hoe moeten we dan verder leven? En als we gaan scheiden, wat wordt er dan van de kinderen? Nee... Ik moet zwijgen... Zwijgen, tot alles op de een of andere manier weer in orde komt..."

En zij zwegen.

Ze zwegen ook daarom, omdat de jaloezie, die Wasili steeds meer plaagde, aanleiding was ieder woord van zijn vrouw verkeerd uit te leggen.

„Frosja vraagt weer om in de brigade van Pjotr geplaatst te worden. Ze wil niet van hem weg; ze zijn blijkbaar verliefd op elkaar", zei Awdotja.

„Zij denkt aan Stepan", concludeerde Wasili onmiddellijk. „De scheiding van Stepan zit haar dwars. Nu zit ze te zuchten. Ze zucht om Stepan. Van vroeg tot laat zucht ze maar. Laat ze liever aan de kinderen denken!"

En met een voor Awdotja onbegrijpelijke heftigheid viel hij uit: „Wat kan jou Frosja schelen?"

Door zijn grofheid afgeschrikt ging Awdotja haastig de kamer uit.

„Kind, waarom heb je je vrachtautootje stukgemaakt?" hoorde hij haar tegen Doenjasja zeggen.

Wasili dacht dadelijk: „Stepan heeft die auto gemaakt, daarom vindt ze dat zo erg..."

Hij smeed het stuk speelgoed in de oven.

„Jij bewaart maar alle mogelijke rommel! Je bent toch in Oegreen geweest? Waarom heb je dan geen behoorlijk speelgoed voor het kind gekocht? Het hele huis lijkt wel een rommelkamer!"

In zijn jeugd was hij door de meisjes verwend geworden, jaloezie was voor hem iets volkomen vreemds. Hij onderging die daardoor zoveel te heviger en smartelijker en stond er weerloos tegenover.

Awdotja's werk in de koeienstal had hen nader tot elkaar kunnen brengen, maar Wasili bekommerde zich weinig om de stal, omdat die veel minder moeilijkheden gaf dan de andere takken van het bedrijf.

Als een vreemde vrouw zo goed gewerkt had als Awdotja, zou hij haar met lof en waardering overladen hebben, maar Awdotja was zijn vrouw en dus was het voor hem vanzelfsprekend, dat ze beter werkte dan de anderen.

Zo kwam het, dat ze iedere dag verder van elkaar verwijderd raakten en dat Awdotja, die een andere verhouding gekend had, met de dag sterker naar Stepan verlangde.

Waarop haar blik ook viel, alles herinnerde haar aan hem; de planken tegen de muur boven de tafel had hij aangebracht, de speelgoedauto met garenklosjes als wielen had hij voor Doenjasja in elkaar geknutseld, Awdotja's viltlaarzen had hij verzoold en het dak van de stal had hij vernieuwd.

Elk voorwerp, dat zijn handen hadden aangeraakt, was verlicht door de glans van de simpele, trouwe vreugde van het gezinsleven, dat nodig is voor volkomen geluk. En ook de kinderen, vooral Doenjasja, dachten aan Stepan en verlangden naar hem.

Toen Wasili op een morgen zijn laarzen aantrok en daarbij zijn voet op een met leer overtrokken bankje zette, zei Doenjasja vijandig: „Geef hier! Dat is van pappie!” Ze trok het bankje onder zijn voet weg en bracht het naar haar hoekje. Het was namelijk Stepan's lievelingsbankje, en Doenjasja paste er jaloers op.

„Stepan's dochter, Stepan's vrouw, Stepan's huis...” dacht Wasili vol bitterheid.

Eén toevlucht was hem overgebleven, zijn oudste dochter Katjoesja. Ze was net zo blond en groot-ogig en even vriendelijk als haar moeder. Ze ging al naar school, maar bracht al haar vrije tijd door in de stal bij haar lieveling, de stier Sirotinka.

's Morgens voor schooltijd ging zij een eind weegs samen met Wasili, naar haar Sirotinka. Deze ogenblikken werden al spoedig de vreugdevolste van Wasili's leven. Het meisje trippelde naast hem over de donkere, besneeuwde straten, hield hem bij de hand en babbelde zonder ophouden.

„Ze tijlpt als een vogeltje”, dacht Wasili ontroerd. Het was een genot voor hem naar het stemmetje van zijn dochtertje te luisteren.

„Vader, het kalfje van Beljanka lijkt precies op Sirotinka: witte sokjes met een witte borst, precies zo! Moeder heeft tegen me gezegd: „Nu ben je grootmoeder, je hebt al een kleinkind!”

De kleine lachte, en Wasili vergat al zijn zorgen en lachte met haar mee.

Katjoesja was er op een heel ongewone manier toe gekomen om zich met het fokken van stieren te bemoeien. Toen een kudde runderen naar de bevrijde Oekraïne terugkeerde, brachten de doortrekkende drijvers een pas geboren stierkalf naar de kolchos: „Neem het. Het is verlamd en kan niet op zijn voorpoten staan. Wat zouden wij er mee moeten beginnen?”

Het stierkalfje, dat wel zwart gelakt leek, lag met zijn witte snoet en zijn teer-rose neus op de grond. Zijn voorpoten waren tot aan de knieën verlamd en knikten door. Het keek zwaarmoedig, diepzinnig en gelaten de wereld in.

„We zullen hem wel moeten slachten, denk ik”, zei Awdotja en haalde haar schouders op.

„Moeder, geef het mij, ik zal het verzorgen. Geef het mij maar, moeder!” smeekte Katjoesja. „Ik zal zelf het gras voor hem maaien en hem te drinken geven! Geef hem aan mij!”

Sedert die dag was het uit met spelletjes en streken. Katjoesja bracht het stierkalf onder in een hoek van de moestuin, bouwde zelf een afdak tegen de schutting, haal-

de zelf klaver van het verwaarloosde, met jonge opslag overwoekerde klaverveld, en waste en kamde haar pleegkind. Ze bond hem een doekje om zijn kop, hing een snoer van lijsterbessen en rozebottels om zijn hals, zong hem in slaap alsof het een kind was, praatte met hem als tegen een vriendje en sprak medelijdend over hem als over een zieke.

„M'n weeskindje! Weesje! M'n arm kleintje!”

Sirotika (Weeskindje) vergold haar zorgzame liefde met ongewone aanhankelijkheid. Hij kon niet opstaan of lopen; in de kleine, afgesloten ruimte opgesloten en afgezonderd van zijn soortgenoten, zag hij ook nauwelijks mensen. Katjoesja was zijn enige bron van indrukken en de eenvoudige vreugde van zijn kalverleven. Hij verlangde bijna als een mens naar haar. Zo gauw hij het meisje in het oog kreeg, kroop hij onbeholpen naar haar toe; likte haar voeten en handen, haar haar en pakte haar voorzichtig met de lippen bij haar jurk. Als het meisje wegging, brulde het kalf hees en hartverscheurend, woelde met zijn kleine, nauwelijks zichtbare horens in de grond en rukte aan zijn touw.

Hij leerde ieder woord van Katjoesja verstaan. „Schuif een beetje op zij, Sirotinka! Laat me wat vers stro voor je opschudden!” zei Katjoesja, en het stierkalf kroop gehoorzaam op zij.

„Foei, wat heb je je vuilgemaakt! Kom, laat me je zij afvegen”, en Sirotinka ging op zijn zij liggen.

„Onze stier is net een mens”, zei Praskowja verbaasd. „Ieder woord verstaat hij! En zoals hij je aankijkt, je wordt er gewoon naar van?”

Op een keer kwam Katjoesja buiten adem van blijdschap thuis: „Moeder, Grootmoeder, Sirotinka beweegt zijn poten! Eerst heeft hij zijn linkerpoot uitgestrekt en weer gebogen en toen ook zijn rechter! Hij ligt zijn poten te bewegen!”

Op aanraden van de veearts gaf Katjoesja haar Siro-tinka hete voetbaden en massage.

Alsof de stier het nut van deze behandeling begreep, stak hij Katjoesja zijn korte poten toe met de plumpe hoeven als kreeftescharen. Weldra kon hij staan, maar werd nog gauw moe, daarom gaf Katjoesja hem een blok hout tot steun. Als hij uitgeput was, strompelde hij naar dat blok, kroop er met zijn borst op en bleef zo half hangen en half liggen.

Er verstreek weer een half jaar, en de poten van Siro-tinka werden sterker, en tot ieders verbazing werd het een gezonde stier, met een buitengewoon krachtige lichaamsbouw.

Of het nu aan het ras lag of aan Katjoesja's zorgvuldige verpleging, in elk geval de andere stieren van dezelfde leeftijd zagen er bij hem vergeleken klein en tenger uit.

De zware huidplooiën van zijn machtige borst hingen bijna tot op de grond. De wijd uit elkaar staande poten verplaatsten zich lomp, terwijl de reusachtige hoeven diep in de aarde drongen. De brede kop was steeds omlaag gebogen. Dreigend rezen de massieve hoorns omhoog. Hoewel hij over het algemeen niet erg vriendelijk was, bleef de stier ongewoon aanhankelijk voor Katjoesja.

„Jij mijn weeskind! Mijn arm kleintje!”

Met de kop op haar knie gevlijd stond de geweldige bul er vreedzaam bij en keek zo tam en zachtmoedig voor zich uit, alsof hij werkelijk nog een „klein weeskind” was.

Als antwoord op Katjoesja's liefkozingen loeide hij, maar trachtte aan dit loeien een tedere klank te geven. Daardoor ging dit geloei plotseling in een boosaardig sissen en schrikaanjagend rochelen over, zodat de ganzen onrustig door elkaar stoven. Had Siro-tinka zo een tijdje gerocheld en gesist, dan zweeg hij vertwijfeld, overtuigd dat hij niet in staat was zijn overweldigende gevoelens in klanken te uiten. Zijn mooie, donkerblauwe ogen kre-

gen een bijzonder zwaarmoedige uitdrukking. Het leek alsof het dier smartelijke pogingen deed om uit zijn stierenhuid te kruipen en de wereld, die hij niet begreep, te doorzien. Zijn gespannen zoekende en treurige blik werd bijna menselijk. Gedoemd om een stier te zijn, boog het zijn kop en kon uren lang onbeweeglijk staan als Katjoesja's kleine handen hem streelden.

Toen Wasili op zekere dag het zwarte monster met de zwaarmoedige ogen zo doodmak naast Katjoesja zag staan, glimlachte hij plotseling bitter en voelde, dat hij zelf iets op Sirotinka leek.

„Meisje, ik ben niet minder een weeskind dan jouw stier. Streel mij dus ook een beetje...” zei hij voor de grap, terwijl hij Katjoesja zijn grote zwarte kroeskop toestak.

Net als Wasili zocht Awdotja ook haar troost in de kinderen en het werk. De veefokkerij gaf haar bijna iedere dag nieuwe successen en vreugden. Sedert Boejanow er electrisch licht aangelegd had, was het er 's avonds bijzonder gezellig.

Op een avond, toen de melksters al klaar waren met hun werk, de melk hadden afgeleverd en naar huis waren gegaan, kwam Katjoesja op Awdotja toe: „Moeder, in de varkensstal schreeuwt Pestroecha zo! Ze moet werpen, en Xenofontowna is nergens te vinden!”

„Xenofontowna trekt zich nergens iets van aan!” sprak Awdotja verontwaardigd en ging zelf naar de varkensstal.

De grote, gevlekte zeug lag zachtjes kermend in haar kot. Een biggetje, dat net geboren was, spartelde met zijn pootjes met witte hoefjes. Het was stil in het varkenskot, alleen nu en dan hoorde men een diep geknor. Pestroecha kermde zacht om dan plotseling weer doordringend te gillen.

Awdotja haalde de rode, vochtige en warme varkentjes. Er lagen er al acht in een mand met een deksel. Maar Pestroecha wierp nog maar steeds door. De hulpeloze, levende hoopjes ontroerden Awdotja.

„Ach, die leuke dingen, die schattige dingetjes!” prevelde ze, terwijl ze het negende biggetje afdroogde.

Ze pakte het onder zijn buikje beet, zodat het vredig en onbeweeglijk op haar hand lag. Het liet de achterpootjes met de witte hoefjes omlaag hangen en smakte met zijn rose snuitje.

Plotseling ging het licht in de stal uit. Pestroecha knorde harder en wentelde onrustig om en om. Awdotja rende naar de telefoon: „Hallo! Hallo! Met de centrale? Hallo! Centrale! Waarom hebben jullie in de veestallen het licht uitgeschakeld? Michail! Ben jij daar, Michail? Schakel onmiddellijk het licht weer in! Onze Pestroecha werpt! En jij draait het licht uit! Dat gaat toch niet!”

„Denk er eens aan! Wat een prinses, die Pestroecha van jouw!” klonk de flegmatieke bariton van Boejanow. „Jaren lang heeft ze in donker geworpen en heeft er niets van gekregen! En nu moet je eens kijken! Nu kan ze niet werpen zonder electrisch licht!”

„Michail, beste vriend, het negende biggetje is er al, en er komen er nog meer! Wat moet ik in het donker beginnen?”

Of nu Awdotja's smekende stem indruk maakte op Boejanow of dat het aantal biggen hem imponeerde, in elk geval even later sprong het licht weer aan.

Het was al laat in de nacht, toen de uitgeputte Pestroecha zich zalig knorrend op haar zij wentelde en er twaalf biggetjes in twee manden in een rosig gewoel door elkaar spartelden.

Awdotja vertrouwde de varkens aan de bewaker toe en ging naar huis.

Langzaam liep ze door de donkere straat. Ze wilde

de minuten van eenzaamheid rekken en de ontmoeting met haar man uitstellen.

„Wat een mooie nacht, wat een heldere sterren”, dacht ze. „En wat zijn er veel sterren! Welke was de mijne ook weer? Die was bijna in mijn hand gevallen, maar is toch weer voorbijgevlogen.”

Vlak bij, in een zijstraat, tekende zich in het maanlicht duidelijk het besneeuwde, steile dak van Stepan's huis af. Hij woonde er al niet meer. Hij had een contract voor een jaar afgesloten bij de houtbevoorrading in het naburige district en was enkele dagen geleden weggegaan. Hij was vertrokken zonder afscheid van Awdotja te nemen. Niemand wist iets van de moeilijkheden in het gezin van Wasili en Awdotja, zelfs de burens dachten, dat ze eendrachtig samen leefden, en daarom had Stepan voor zijn vertrek niet geprobeerd Awdotja te ontmoeten, want hij wilde zichzelf niet nodeloos kwellen en haar niet verontrusten. Awdotja's diep en gestadig verlangen naar hem werd bij de aanblik van het verlaten huis nog heviger. Ze wilde hem tenminste in gedachten nog uitgeleide doen, afscheid van hem nemen, door de ramen kijken, waar hij enige dagen geleden nog voor gezeten had, en het pad langs gaan, waarover hij vertrokken was.

Op dit late uur, in het donker zou niemand haar daar zien en er iets van kunnen denken.

Ze volgde die plotselinge opwelling en ging Stepan's straat in. Haar voeten droegen er haar als 't ware van zelf naar toe.

Het was donker in het huis. Nog maar kort geleden had hij tussen deze zwijgzame balkenmuren gewoond. . .”

Nu was hij er niet meer en hij had geen afscheid genomen. Hij had haar belet hem voor het laatst nog eens te zien. Haar verstand zei haar, dat het zo beter was voor allebei, maar in haar ogen brandden tranen.

„Stepan. . .” riep ze zachtjes.

Ze wist, dat hij ver weg was, maar het deed haar goed voor het eerst na lange tijd zijn naam uit te spreken en te horen hoe teder en week die in de vorstige stilte klonk.

Tussen de sneeuwhopen stond het huis daar zwijgend, zonder antwoord te geven. De lege straat was donker en stil. Plotseling klonken vlak in de buurt harde krakende stappen. Awdotja kromp in elkaar, tuimelde achteruit, leunde tegen de heg en... zag Wasili. Licht aangeschoten door Stepanida's zelfgestookte wodka kwam hij naar huis.

... Ze ontmoetten elkaar van aangezicht tot aangezicht, midden in de nacht bij Stepan's huis, in de donkere straat.

„Ben jij dat, Wasja? Wat ben ik geschrokken!” mompelde Awdotja zacht, terwijl ze haar hand tegen haar hart drukte.

Ze haastte zich weg van Stepan's ramen en liep met rasse schreden naar huis.

„Wat spook jij de duivel weet waar nog zo laat rond?”

„De zeug heeft... Pestroecha heeft... vannacht geworpen.” Awdotja haalde zwaar adem. „Pestroecha moest werpen, en Xenofontowna was nergens te vinden.”

„Wil je mij wijsmaken, dat jouw Pestroecha de hele nacht maar door werpt?”

„Weet je, het waren twaalf biggen. Is dat niet veel?” Niettegenstaande de schrik klonk uit Awdotja's stem een ondertoon van blijdschap, want nog leefde in haar de verse herinnering aan de vredige avond in de varkensstal en aan de snoezige, rose, hulpeloze biggetjes.

„En welke boze geest heeft jou die straat ingedreven?”

Zij zweeg.

Uit haar schuldbewuste trekken en haar onnatuurlijke haast begreep hij, wat haar naar die plek gevoerd had. Hij haatte zijn vrouw nu om haar stilzwijgen, om haar ontwijkende, onzekere blik en om deze verdachte, nachte-

lijke ontmoeting bij Stepan's huis. Hij pakte haar bij haar schouders en draaide haar met een ruk om, zodat hij haar recht in haar gezicht kon zien.

„Waarom zwijg je? Antwoord als iemand je iets vraagt!”

Zonder te spreken gingen ze hun huis binnen. Zwaar, als stenen leken de muren op hen te drukken.

De volgende morgen verwachtte Wasili, dat Awdotja er behuïd en berouwvol uit zou zien, maar ze was rustiger en beheerster dan gewoonlijk en niet langer schuchter.

„Wordt ze eindelijk verstandig? Wellicht neemt ons leven nog een keer ten goede... Misschien dat alles in orde komt.”

Hij wenste niets liever dan dat.

Voor Awdotja bracht die nacht de beslissing.

„Waarom blaft hij mij aan?” dacht zij. „Beheers ik mijn hart niet? En wanneer ik, niettegenstaande dat, toch aan Stepan denk, is dat dan niet Wasili's eigen schuld? Hij heeft niets anders dan krenkingen voor mij. En waarom eigenlijk? Ik geef me toch de grootste moeite om het hem in alles naar de zin te maken.”

Voor de eerste keer was ze ontwaakt met het gevoel, dat ze in haar recht stond, en dat verleende haar vastheid en verscherpte de vervreemding, die Wasili voor een begin van toenadering had opgenomen.

Hoofdstuk IX

BOEKWEITKOEKJES

Door de vervreemding tussen hem en zijn vrouw kwam Wasili er meer toe zijn troost bij zijn vader te zoeken. Hij begon zich daar langzaam aan weer thuis te voelen.

In zijn eigen gezin waren de verhoudingen gecompliceerd en onklaar, maar in zijn ouderlijk huis ademde alles huiselijke eendracht, vrede en welvaart. En dat was het juist, waarnaar Wasili sedert het begin van de oorlog verlangde en wat hij in zijn eigen huis miste.

Zijn vader had, zonder dat er over gesproken was, begrepen, wat er in Wasili's hart en in zijn gezin omging. Hij was bijzonder hartelijk tegen zijn zoon, en de wederzijdse genegenheid schoot sterker en dieper wortel dan ooit te voren.

„Als ze bij ons allemaal zo waren als vader”, dacht Wasili, „dan zou je je werk met volle vreugde doen! Zoals voor de molen zorgt! Het is er zo schoon als in een otheek! Zindelijkheid, nauwkeurigheid, orde! Alles, wat hem opdraagt, voert hij plichtgetrouw uit. Dat zit hem nu eenmaal in het bloed. Hij kan geen slecht werk leveren. In zijn huis heerst vrede en eendracht... In zijn nabijheid voel ik me ook opgewekter.”

Bij zijn vader kreeg hij altijd een gevoel van zuiverheid en rust. Hij gaf zich graag aan die gevoelens over, omdat ook de aangelegenheden van de kolchos meer en meer op dreef kwamen. De stallen hadden electrisch licht, en de mest was opgeslagen. De houtvoorziening verliep planmatig, en soms scheen het Wasili toe, dat het ergste achter de rug was.

Als te voren was er in zijn ouderlijk huis van allerlei, dat niet met Wasili's ideeën en stemmingen strookte. Zowel in de gewoonten als in de gesprekken voelde hij een onaangename bekrompenheid, waaraan hij zich ergerde, maar zijn behoefte aan huiselijke warmte en genoeglijkheid was zo groot, dat hij zich inspande om zijn ogen en oren er voor te sluiten. In het begin kostte hem dat moeite. Dikwijls ging hij kregel weg en dacht: „Ik ga er niet meer heen; Stepanida en Finogen zijn me vreemden.”

Maar als de avond viel, kwam hem zijn eigen haard, waaraan hij alleen met Awdotja moest zitten, zo koud en

onvriendelijk voor, dat hij toch het huis werd uitgedreven. Langzamerhand wende hij aan het gezin van zijn vader en negeerde hij opzettelijk alles, waaraan hij aanstoot zou kunnen nemen. Zo erg verlangde hij naar vrede en ontspanning, dat hij zelfs die onverzoenlijke houding, die hem van kind af van de anderen had onderscheiden, liet varen.

Op een avond zat hij, na een goed bestede werkdag, in de huiskamer van zijn vader. De hele familie zat bij elkaar en genoot van de schemering. Zoals gewoonlijk rustte iedereen uit bij een of ander klein werkje en ze spraken over koetjes en kalfjes.

De kleine Doenjasja, die Wasili had meegebracht, ging tussen de geraniumpotten zitten en keek in een boek. De laatste tijd wende ze aan Wasili en begon Stepan te vergeten.

Ze schoof de bloemen op zij, stak haar glanzend bruin gezichtje met de glanzend zwarte wenkbrauwen naar voren, stak haar hoofdje vooruit en op zij en zei ondeugend tegen haar vader:

„Als ik wil, kan ik je het boek laten zien!”

„Laat maar eens kijken, meisje. Doe me dat plezier.”

„Goed.” Ze ging bij haar vader zitten.

„Pappie, pappie, wat is dat voor een letter?”

„Dat is de letter „R”. Als de hond de kat opjaagt, hoe broemt die dan?”

„Rrrrrrr!”

„Zie je, dat is nu de letter R. Weet je 't nu?”

„Ja, pappie. Kijk, hier is een tractor getekend.”

„Dat is een tank, meisje, dat is geen tractor.”

„Nee, je weet er niets van. Het is een tractor. Slawka heeft zelf gezegd, dat het een tractor is.”

„Nou meisje, ik weet toch een beetje meer dan jou Slawka”, zei Wasili, alsof hij gekrenkt was. „Ik ben altijd nog een beetje ouder... En wat is dat nu voor een

letter? Ach jij? Je hebt toch gezegd, dat je het zou onthouden!”

Ze dacht een ogenblik na, toen schoot het haar weer te binnen, ze trappelde met haar voeten en lachte: „Dat is de letter waf, waf!”

Iedereen proestte van het lachen.

„Daar heeft de vader zich voor zijn dochter uitgesloofd en haar alleen maar leren blaffen!” plaagde Stepanida.

„Nee, niet waf, waf, meisje, maar r-rrrr!”

Maar Doenjasja vond het blaffen leuker. „Waf, waf, waf!” riep ze. „R-rrrr wil ik niet, ik heb liever waf, waf, waf!”

„Nou, goed dan! Laat het dan maar waf, waf zijn! Maar wees in 's hemels naam stil!”

Wasili legde haar op de sofa, en weldra was ze ingeslapen.

De anderen praatten vreedzaam met elkaar.

„Ik keek vandaag zo eens uit het raam”, vertelde Stepanida, „en wat zie ik daar? Frosja ruist in haar volle pracht voorbij! In een mantel met een bontkraag, met rubberlaarsjes aan en een baret op. Ik moet zeggen, dat „Tanja-de-dame” haar opdirkt als een prinses!”

„Waarom ook niet? Het is haar enige dochter!” antwoordde Finogen.

„Die twee zijn de hele oorlog niet van de markt geweest. Ze wil nu voor Frosja een koe van het echte Jaroslawl-ras kopen, als bruidsschat. Pjotr, hé Pjotr, Frosja is eigenlijk net een vrouw voor jou.”

Pjotr glimlachte. Net als bij Wasili was zijn glimlach onverwacht, schelmachtig en driest.

„Ik wil geen vrouw met een koe. Anders zeggen de mensen achteraf: Zolang de koe melk gaf, was hij verliefd, maar toen ze geen melk meer gaf, was het uit met de liefde.”

Stepanida kneep haar grote, strenge ogen dicht en

prevelde: „Frosja zou helemaal zo kwaad niet zijn. Ze is dik en gezond en ze zingt graag. Allemaal goede dingen. Het meisje heeft maar één fout... Ze is lui, het arme kind!”

„Ze is niet lui, maar verwend”, sprak Finogen tegen. „Waarom zou ze ook werken, Pjotr zal haar wel de kost geven.”

„Hij is zelf zo arm als een kerkrat!”

„Hij zal wel net als Pawel Konopatow doen en zijn vrouw op mollen tracteren!”

Pjotr's glimlach lichtte weer op: „Pawel's Poljoecha gaat om beurten bij alle burens eten! Die kunst verstaat ze meesterlijk!”

Wasili, die het zich op de sofa gemakkelijk had gemaakt, dacht halfweggedoezeld: „Alles komt met de tijd in orde. Ook Doenjasja noemt me al pappie en praat niet meer over Stepan! En in de kolchos gaat alles sinds vele dagen ordelijk zijn gang. En Awdotja schijnt zich haar dwaasheden uit het hoofd gezet te hebben. En met vader kan ik goed opschieten. Alles loopt als gesmeerd.”

Door zijn half gesloten wimpers drongen heldere lichtstralen binnen. Ze kwamen van de lamp en overtrokken de hele kamer met een flikkerende, glanzende en slaapverwekkende sluier.

De geraniums leken bovenmatig groot. Stepanida leek klein en ver weg. Ze rekte zich juist uit, trok haar schouders recht en zei: „Zal ik het deeg voor de boekweitkoekjes klaarmaken?”

„Alweer boekweitkoekjes”, pruttelde Pjotr.

Wasili opende meteen de ogen en ging rechtop zitten.

Een week geleden had hij zelf uit het weeshuis, waarover de kolchos het peetschap had, boekweit naar de molen gereden en het meel ook weer zelf teruggebracht. Wat betekende die woorden: „Alweer boekweitkoekjes?” Boekweit was er al lang niet meer in de kolchos en ook niet op de markt.